

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ANDERSENIANA

VOL. VIII

H. C. ANDERSEN: BRUDSTYKKE AF EN
UDFLUGT I SOMMEREN 1829

*

WILLIAM MICHELSEN

SYMBOL OG IDE I „SNEDRONNINGEN“

*

LOUIS BOBÉ

H. C. ANDERSEN OG WEIMAR

*

M. M.

EJNAR MUNKSGAARDS FORLAG
KØBENHAVN 1940

ANDERSENIANA VIII

*Udgivet med Understøttelse af
Odense Byraad og Fyens Stifts Kommunefond*

*Copyright 1940
by
H. C. Andersen Sæmfundet, Odense*

**LANDSARKIVET FOR SJÆLLAND
BIBLIOTEKET**

Printed in Denmark

—
VALD. PEDERSENS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

H. C. ANDERSEN
BRUDSTYKKE AF EN UDFLUGT I SOMMEREN 1829
— ODENSE OG DENS OMEGN —

MED INDLEDNING OG NOTER VED CHR. M. K. PETERSEN
OG TILLÆG AF HARALD HATT

Der laa mange triste Minder gemte i H. C. Andersens Sind, da han den 4. September 1819 som en 14aarig Dreng forlod Odense for at søge Lykken i København. Alligevel tænkte han hele sin Ungdom med Glæde paa sin Fødeby og følte sig knyttet til den med stærke Baand. Her levede indtil den 7. Oktober 1833 hans gamle Moder, til hvem han stadig nærede sønlig Kærlighed, selv om Byens Borgerskab ikke uden Grund havde meget at udsætte paa hendes Vandel. Her boede ansete Mænd og Kvinder, som tidligt havde forstaaet, at der fandtes usædvanlige Evner hos den løjerlige fattige Skomagerson. Og her havde han modtaget en Mængde brogede Indtryk, som gav hans Indbildningskraft rig Næring. Derfor aflagde han Besøg i Odense, saa ofte som Forholdene kunde tillade ham det i en Tid, hvor en Rejse ikke som nu til Dags var en let overkommelig Sag.

I de Aar, han led Nød i København under sin fortvivlede, ganske haabløse Kamp for at skabe sig Fremtidsmuligheder paa det kongelige Teaters Scene, var han selvfølgelig ude af Stand til at skaffe sig Midler til en Odense Rejse; men aldrig saa snart var han i Oktober 1822 bleven Elev i Slagelse lærde Skole, før han lovede sin Moder at besøge hende i *Paasken 1823* (Moderens Brev af 12. December 1822). Selv om han agtede at gaa paa sine Ben fra Slagelse til Korsør og fra Nyborg til Odense, vilde Rejsen koste ham flere Penge, end han kunde afse af den aarlige Understøttelse, der var tilstaaet ham af Frederik den 6.; han skulde bl. a. sejle med Smakken over Store Bælt. Men han søgte Hjælp hos sine formaaende Venner, og den 7. Marts meddelte Højesteretsjustitiarius Chr. Colbiørnsens Enke, Gehejmekonferensraadinde Engelke Margrethe Colbiørnsen ham: Min Datter (Hofdamen Olivia Colbiørnsen) har „hos Kronprinsessen udvirket Dem en Sum af 10 Rdl., som følger indesluttet. Disse Penge, formoder jeg, vil være Dem en god Hjælp til Deres fyenske Reise, men spar dem nu ogsaa til dette Brug, hvortil Prinses-

sen har haft den Naade at give dem, og forbrug dem ikke til Unødvendigheder.“ Forinden havde Andersen allerede søgt at skaffe sig gratis Nattelogi i Odense. Det vilde være for dyrt at tage ind paa en Gæstgivergaard, og Moderen kunde ikke huse ham. Sammen med sin anden Mand, Friskomagermester Niels Jørgensen Gundersen, som hun havde ægtet 8. Juli 1818, var hun i Begyndelsen af 1821 flyttet hen i en lille bitte Lejlighed i Pogestræde Nr. 591 (senere Nr. 14), i det gamle 4 Fags Hus, som tilhørte Andersens sindssyge Farfader Anders Hansen. Ganske vist var hun den 4. Juni 1822 paany bleven Enke, men alligevel kunde hun ikke skaffe Sengeleje til den 18 aarige Søn. Ifølge Skifteprotokollen (G. L. Wad: Om Hans Christian Andersens Slægt) havde hun, efter at Niels Gundersens Gangklæder og Værktøj var solgt til Bestridelse af Begravelsesomkostningerne, ikke andet Bohave end et „opslaget Sengested“ med nogle fattige Sengeklæder, et lille Bord, to gamle Stole, et gammelt Køkkenskab, en gammel Fyrretræs Dragkiste og noget beskadiget Porcelæn og Glas. Da gamle Bogtrykker Iversens Gæsteværelse var optaget, var en Henvendelse til denne forgæves (Anderseniana VII S. 15—16), men sandsynligvis kom Andersen til at bo hos Oberst Høegh Guldberg, den Mand, der havde søgt at interessere Guvernøren over Fyn, Prins Christian (Christian VIII) for den fremadstræbende Dreng, da han 13 Aar gammel skulde til at vælge Livsstilling (H. C. Andersens Levnedsbog. Udg. af Hans Brix 1926. S. 41).

Om Besøget i 1823 fortælles der i Levnedsbog S. 85—87. Barnlig af Sind, som Andersen var, faldt han paa Knæ og græd af Glæde, da han fik Øje paa St. Knuds Kirketaarn. Moderen synes at være gaaet ham i Møde, i hvert Fald mødte han hende i den første Gade. Hun var stolt og lykkelig over Sønnen, der nu gik i Latinskole med kongelig Understøttelse, og hun vilde have, at alle skulde se ham. Desværre var den gamle Farmoder død Aaret forud (29. August 1822), saa hun fik ikke Del i Glæden. Selvfølgelig var han rundt at hilse paa alle, der havde betydet noget for ham i hans Barneaar, ligesom han vandrede ud til Nonnebakken, Hunderup Skov og de andre Steder, hvor han havde været med sin Fader. Besøget varede en Uge, og det var, siger han, „en kort, en smuk poetisk Drøm i mit Skoleliv.“

Efter Fremstillingen i „Mit Livs Eventyr“ Kap. III maa man tro, at Andersen, medens han opholdt sig i Slagelse, kun har været een Gang i Odense, men Levnedsbogen, der er nedskreven 23 Aar tidligere, viser S. 97—99, at han ogsaa har gæstet Fødebyen i *Sommerferien 1825*. Han fortæller selv: „Jeg boede da hos Oberst Guldberg, der betragtede mig som et Barn af Huset; men kun 8te Dage turde jeg blive, da Meislings Børn længtes efter mig og Meisling[s] Ønske at jeg til den Tid kom igjen, var mig nok. Guldbergs gjorde mig de faae Dage saa usigeligt behagelige; spadserede ud til alle de Steder, jeg havde tumlet mig som lille, seilede paa den smukke Aae, langs Haverne og læste dem de enkelte Digte jeg havde skrevet, samt de faae Kapitler af Romanen.“ Det var ham en Glæde at se, Moderen boede husfrit og fik „noget vist hver Uge“. Sammen med Guldberg havde Biskop Plum, der ogsaa interesserede sig for ham, bevæget Stiftamtmand Cederfeld Simonsen til den 13. Marts 1825 at tildele hende en ledig Plads i Doctors Boder, en gammel Stiftelse, der var forenet med Graabrødre Hospital (Anderseniana IV S. 153—156).

Skønt Guldbergs ogsaa gerne havde set Andersen som Gæst de følgende Aar, gik der 4 Aar, inden det igen blev ham muligt at besøge sin Fødeby. Han kom bort fra Slagelse, hvorfra Rejsen til Odense kunde gøres paa en Dag, selv om han spadserede største Delen af Vejen. I Maj 1826 blev Rektor Meisling forflyttet til Helsingør lærde Skole og tog Andersen, der var hans Pensionær, med dertil. Som bekendt blev Forholdet mellem Rektor og Elev hurtigt saa uheldigt, at Jonas Collin, Andersens faderlige Beskytter, i April 1827 udmeldte ham af Skolen og lod ham undervise privat i København af cand. theol. Ludvig Chr. Müller.

I Oktober 1828 blev Andersen endelig, 23½ Aar gammel, Student og fik nu Lov til at røre sig frit. Der skulde ikke længere tages Hensyn til, at han fik Latinskoleuddannelse med en aarlig kongelig Understøttelse paa 350 Rdl. Han kunde uhindret følge sit Digterkald. Allerede i Januar 1829 udsendte han „Fodreise fra Holmens Canal til Østpynten af Amager“, og den 25. April s. A. fik han sin heroiske Vaudeville „Kjærlighed paa Nicolai Taarn“ opført paa det kgl. Theater. Ved sine Arbejder, navnlig ved „Fodreisen“ tjente han saa

meget, at han kunde foretage en rigtig *Sommerferierejse 1829*, inden han i Efteraaret 1829 skulde op til Philologicum og Philosophicum, de to Eksaminer, hvormed han vilde afslutte sin akademiske Uddannelse.

Betegnende for Andersens Forhold til Fødebyen var det, at et Besøg i Odense blev det centrale i Ferierejsen. Tirsdag den 30. Juni gik han i København om Bord i Damperen Caledonia for at sejle til Møen. Om denne Ø's Skønhed havde Chr. Mølbechs „Ungdomsvandring i mit Fødeland“ (1811) givet ham store Forventninger; men dem fik han ikke opfyldt, maaske nærmest fordi han var træt og daarlig tilpas efter Sejlturen. Denne skulde kunne gøres paa en halv Dag, men det blev en saadan Storm, at Skibet først naaede Land Onsdag Morgen. Søsyg havde Andersen ligget „indsvøbt i en Sæk midt paa Dækket“ og stirret „med det blege Ansigt paa de graae Skyer, der ganske artigt udøste sig over os“. Han maatte derfor have et Par Timers Hvile hos Venner i Hjertebjerg Præstegaard, inden han kom til Liselund. Eftermiddagen og Aftenen tilbragte han med at besøge Klinterne, men, siger han selv, „jeg var endnu for legemlig udmattet til at Aanden ret kunde nyde det store Hele“. Allerede Torsdag den 2. Juli sluttede han Besøget paa Møen, lod sig færge over til Kallehave og spadserede til Vordingborg. Næste Dag saa han denne Bys Mærkværdigheder og smukke Omegn, og over Næstved, hvor han fik set Herlufsholm, kom han Lørdag Eftermiddag i Torden og Skylregn til Slagelse, hvor han ikke havde været siden Skoledagene. Om sine Oplevelser paa disse første Rejsedage fortæller Andersen baade i Levnedsbogen og i et Brev til Edvard Collin fra Odense den 18. Juli 1829 (Brevveksling med Edvard og Henriette Collin. Bind 1).

Søndag den 5. Juli ankom han om Aftenen til Odense. Allerede den 21. Januar havde Oberst Guldberg skrevet til ham: „Hvor det er ilde, jeg nu rejser til Udlandet, hvor gerne vilde jeg i Sommer haft Dem til mig!“ Men denne Gang var der Plads til ham i „det deilige Tolderlund“ hos Bogtrykker Iversens Enke. (Se Anderseniana VII Eiler Høeg: „H. C. Andersen og hans Odense-Venner i Familierne Iversen og Hanck“).

I „Mit Livs Eventyr“ 1855 ofrer Andersen kun 5 à 6 Linier paa

hele Sommerrejsen i 1829, der maatte blive betydningsløs i Sammenligning med Sommerrejsen 1830, paa hvilken han efter at have besøgt en Del af Jylland igen boede hos Madam Iversen og fra Tollerlund gjorde den Rejse til Sydfyn, hvor han i Faaborg forelskede sig i Riborg Voigts brune Øjne. I Levnedsbogen skriver han kort og godt om Opholdet i Odense: „Da jeg kom til Odense kappedes alle om at vise mig deres Glæde. Min gamle Moder var ude af sig selv af Glæde og jeg selv ønskede kun, at dog gamle Farmoder havde levet og seet og hørt alt dette Gode, al denne Lykke! Kun 8 a 14 Dage blev jeg der i Byen.“ I Virkeligheden var han meget glad for dette Odense Besøg. Skønt Kammerraad Claus Chr. Bang havde indbudt ham til at tilbringe Resten af Ferien sammen med Jonas Collins Søner paa Nørager i den smukke Egn ved Tissø, blev han ved at udsætte Afrejsen fra Odense, saa Besøget kom til at strække sig over mere end 8 à 14 Dage. I sit Takkebrev til Madam Iversen fra Nørager 15. August 1829 (Anderseniana VII S. 45) erklærer han: „Det var mig en sand Nydelse at være 3 Uger i min kjære gamle Fødebye“. Det stemmer ogsaa med, at han i det foran nævnte Brev til Edv. Collin meddeler: „Paa Søndag haaber jeg bestemt at være i Sjælland, altsaa den 27. (Juli) hos Bangs.“

Det bedste Vidnesbyrd om Andersens Glæde over Odenseopholdet ligger dog i de to Artikler, han fik optaget i Kjøbenhavnsposten 1829, Nr. 148—49, 17.—18. September under Titlen „Brudstykke af en Udflugt i Sommeren 1829 — Odense og Omegn“. De blev med Kjøbenhavnspostens Tilladelse optrykt den 25. September og 2. Oktober i „Bidrag til Tidshistorien“, et Følgeblad til Søren Hempels Avis (nu Fyens Stiftstidende).

Da disse Artikler aldrig har været udgivet i Bogformat, finder de nu deres Plads i Anderseniana som den første Rejseskildring, H. C. Andersen har faaet offentliggjort efter eget Ønske. Det „Brudstykke af en Reise fra Roeskilde til Helsingør“, der 1826 fandtes i Kjøbenhavns Skilderi, var Del af et Brev, Andersen havde sendt Universitetsbibliotekar Rasmus Nyerup, da han sammen med Meisling var rejst fra Slagelse til Helsingør. Breve af omtrent samme Indhold havde Jonas Collin og andre af Andersens Velyndere modtaget, men Nyerup havde syntes saa godt om Brevet, at han havde offentliggjort

omtrent Halvdelen af det til Overraskelse for Andersen, der fik travlt med at forsikre Jonas Collin i Brev af 7. Juli 1826 (H. C. Andersen og det Collinske Hus): „Det staaer der uden mit Vidende og aldeles imod min Villie, ingen har spurgt mig om Tilladelse dertil. Der staaer vel intet Navn under, men det ærgrer mig dog at det er trykket; mindst tænkte jeg derpaa da jeg skrev det, og var derfor ikke saa ængstelig med Udtryk og Form, som jeg vilde have været dersom det var faldet mig ind.“

Odense er undergaaet store Forandringer siden 1829, bl. a. er en Del af Aaen kastet til. Artiklerne har saaledes ogsaa en vis lokalhistorisk Interesse. Derfor har jeg anset det for min Pligt i mine Noter at medtage en Række Oplysninger, som vel nok kun har større Interesse for H. C. Andersens Bysbørn.

H. C. Andersens Manuskript findes ikke, hvorfor Artiklerne er gengivet med den Ortografi og Tegnsætning, der var anvendt i Kjøbenhavnsposten.

CHR. M. K. PETERSEN

J. Hanck: Odense 1826.

H. C. ANDERSEN

BRUDSTYKKE

AF EN UDFLUGT I SOMMEREN 1829

— ODENSE OG DENS OMEGN —

— — En ganske underlig Veemod greb mig, idet jeg rullede ind i min gamle Fødeby *Odense*; der vaagnede saamange kjære Erindringer hos mig, at jeg kunde have grædt som et Barn, havde det ikke faldet mig ind, at jeg nu var et stort, langt, fornuftigt Menneske, hvem saadant noget slet ikke klæder paa en Postvogn.

Alt forekom mig saa smaat; de Gader jeg som Barn havde fundet saa lange, de Huse, som da syntes mig saa store, Alt var nu meget mindre. Med et ganske andet Øie end for ti Aar siden¹ betragtede jeg nu min Barndoms Tumbleplads.

Enhver Ting der havde gjort Indtryk paa mig som lille, alle de gamle Skikke og Folkefester stod nu i et poetisk, glimrende Lys for min Erindring.

Det nye Aar hilsedes alletider af Borgerskabets Musik-Chor², der med Piber og Trommer spillede nok saa lysteligt udenfor Borgernes Døre; det kaldtes „at tromme Nytaar ind“, og naar det saaledes vel var trommet ind i Byen, droge de ud paa Landet og trommede Nytaar der, til langt ind i Foraaret, da de saa vendte hjem rigeligt belæssede med Proviant. — Fastelavnsmandag droge Slagterne omkring, med deres hvide Forklæder, røde Huer, og den blank polerede Øxe paa Skulderen, og førte, under klingende Spil, en stor Stud med sig, der var pyntet med Baand og Fastelavnstriis, paa Ryggen reed en lille Engel i en hvid Skjorte med Guldpapirs Vinger og et broget Gevandt; en Slogtersvend gik sædvanligviis ved Siden og holdt den lille Engel ved Ærmet for at han ikke skulde falde ned i Rendestenen. Paa samme Tid kom ogsaa Søefolkene fra *Stige*³ med en Baad hvorfra der vaiede mange Flag; foran gik der Musikantere baade med Fløite og Violin; Toget drog gennem alle Byens Gader, og tilsidst

saae man to af Matroserne brydes paa et Bræt der blev lagt over to Baade, den Svageste gik da paa Hovedet i Vandet, og det var en stor Fornøielse.

Et af de mest ceremonielle Optog fandt ellers Sted naar Laugene flyttede Skildt; jeg erindrer endnu ret levende den store Stads der var engang Smedene saaledes skiftede Herberg. Først kom de pynkede Svende med det bekrandsede Skildt og med en Harlequin i Spidsen der løb omkring og slog Tilskuerne med sin Brix; bag efter fulgte hele det respectable Laug med klingende Spil og nogle havde en Kaarde paa hvis Spids der prangede en Citron eller en Apelsin. Saasnaart de kom til det nye Herberg og Skildtet var udhængt, besteg en Smedesvend Stilladset og holdt en lang Tale paa Vers, hvoraf jeg endnu erindrer, at han taledede meget om Vulcanus⁴, og at det var den første Smed; siden steg Harlequin ud paa Stilladset og drak mange Skaaler, og ved hver Skaal kastede han det tomme Glas ned imellem Mængden paa Gaden.

Disse Folke-Skikke ere nu afskaffede; men for mig staae de endnu som deilige, brogede Billeder fra min kjære Barndoms Tid.

Odense og hele dens Omegn maa tiltrække sig enhver Reisendes Opmærksomhed, ikke allene for de mange Alderdoms-Levninger man der finder, men ogsaa for den deilige Beliggenhed. Man kan ikke tænke sig noget smukkere end en Tour paa Aaen der slynger sig mellem Engen og de smukke Familie-Hauger.

Bag ved os ligger der en høi Træ-Broe⁵, og det er ret levende deroppe; men over den gaaer ogsaa Postveien mellem Kjøbenhavn og Hamborg⁶, paa venstre Haand see vi Blegdammen, hvor en fynsk *Signe*⁷ gaaer med sine Terner paa Blegen og seer til det hvide Liin; paa høire ligger de smukke Aahauger med deilige Blomsterpartier og Lysthuse; her musiceres, der sidder en Familie ved Thebordet under det store Pæretræ og ved den lille Træbro, leger nogle Børn med Baade af Siv og Aviser. — Aaen slaar nu en lille Bugt, og midt fra denne seer man Frøkenklosteret, som *Karen Brahe*⁸ stiftede 1716; det var før en Bispegaard, bygget af *Jens Andersen Beldenach*⁹ 1504 men blev ødelagt i Grevens Feide¹⁰, da Borgerne beskjød den fra *St. Albani Kirke*¹¹ der allerede den Gang var en Ruin. Klosterhaugen var for nogle Aar siden en Sump, men er nu opfyldt og givet et

mere venligt Udseende. Bibliotheket¹² er ogsaa bragt i en god Orden, og blandt Curiositeter saae jeg der et gammelt broderet Altarklæde, et Krucifix og en Bispestav.

Lysteligt glider Baaden hen over Klokkedybet¹³, et, som man siger, bundløst Sted i Aaen, hvori en Klokke engang foer ud fra *St. Albani* Taarn; Aaen deler sig nu i to Arme, af hvilke den til høire¹⁴ er den smukkeste. Her tætved stod *St. Albani* Kirke, hvor Jyderne dræbte Kong *Knud*¹⁵ foran Altaret; af Kirken findes der kun nogle faa Spoer, nemlig en enkelt tyk Muur i Kjælderen. I min Barndom fandtes her endnu en Jerndør i Muren, som man fortalte førte til en underjordisk Gang der gik dybt ind under Aaen til Nonnebakken^{16*}). Mange troe endnu bestemt, at denne Gang er til, og jeg hørte af flere Familier der boe paa Torvet hvor Kirken har ligget, om et underjordisk Drøn hver Nat, ligesom af store Jernporte man slog i. I Haugen, hvor Kirkegaarden fordem har været, fandt jeg ved Opgravning endnu nogle Menneskeknokler, og disse kastede mig strax en „schauderlich“ Skygge over den ellers lyse pyntelige Hauge; jeg tænkte mig der ved Midnat, hvorledes da, ved det sidste store, underjordiske Drøn, den gamle *St. Albani* Kirke med et reiste sig. Lysene skinnede ud igjennem de brogede Ruder; Messesangen blandede sig med Taarnklokkens eensformige ding dang og alle de gamle Knokler her i Jorden samlede sig og formedes til „velbyrdige“ Riddere og „ærlige og velagtede Borgerfolk“ der drog ind i Kirken — —

— Baaden glider hen af Aaen der slynger sig i deilige Bugter under en heel Hvælving af Træer; snart seer man Munkemølle¹⁹, Vandet skummer over det store Hjul og med stærke Aareslag maa man arbeide sig frem gjennem Strømmen; Haugerne, Møllen, den gamle Træbro og Holmen²⁰ med sine unge Træer, Alt danner et deiligt Heelt, og som det store Centrum hæver *St. Knuds* gamle gothiske Kirke sig med sit høie Taarn²¹ der skuer ud over næsten det hele Fyen.

Den anden Arm af Aaen fører derimod nærmere hen til Nonne-

---

*) Men det samme Sagn har man ogsaa om *St. Knuds* Kloster¹⁷ og *Graabrødre Kirke*¹⁸, hvor gamle Folk have forsikkert mig, at have seet en Jerndør der ogsaa førte ud til Nonnebakken.

bakken. I gamle Dage skal hele Munke-Mose²² have været Sø og paa en Halvø i denne laae et Nonnekloster²³, hvis Voldsted kaldes *Nonnebakken*, men Aar for Aar pløies bort. Hvor der nu groer Græs og Blomster skal engang en Nonne have sprunget ud, men Søen var da der saa dyb at man aldrig fandt hendes Liig. Tæt ved Bakken gaaer Veien til Skoven²⁴ og her holder derfor Vogne om Søndagen der bringer Folk ud i det Grønne; det Hele er et Slags Charlottenlund Tour i det smaae. — Veien vrimler i godt Veir af Spadserende og snart kommer man forbi det smukke Anlæg: *Baggatellen*²⁵ til Landsbyen *Hunderup*²⁶ hvis Bønder vistnok ere de rigeste i Fyen. Rundt om seer man smukke, veldligeholdte Gaarde med rødmalet Træværk, og pyntelige Hauger. Humleranker snoe sig hen af Gjærdet og paa Grøfterne voxer Hyld og vilde Roser.

I Skoven har man Musik og et Telt med Forfriskninger; Byens Folk tage derfor herud og da gjøres sædvanlig en lille Udflugt til Christiansdals²⁷ Skov, der ogsaa kaldes „*Fruens Bøge*“ og kun skilles fra Hunderup Skov ved Aaen der bugter sig der imellem.

Hvor mangan deilig Sommer-Eftermiddag hoppede jeg ikke her omkring da jeg var lille og samlede mig Jordbær paa et langt Græstraee; da spillede den blinde Mand paa Violin i Skoven og fra Byen kom der fornemme Folk seilende op ad Aaen i en Baad hvorfra der hang et stort rødt Flag.

Hunderup-Skov er ikke meget stor, og hvor den slipper, træffer man snart paa en Bro²⁸ der fører over Aaen gennem Bondebyen *Dalum*²⁹ til *Odense*. Langs med Aaen finder man her høie Skrænte begroede med Krat og Buske. Udsigten er ganske henrivende. Aaen slynger sig i maleriske Bugter mellem Skovene og det flade Land, hvor Høet staaer i Stakker og dufter saa frisk i den rene Aftenluft; dybt nede ligger Broen og Vandmøllen³⁰, og paa Bakken hæver sig Stamsædet Christiansdal og Dalum Kirke³¹. Frygter man nu Gud og følger den bugtede Landevei ligeforan, da faaer man Kirken paa Høire og *Christiansdal* paa Venstre. 1535 laae her et Nonnekloster³², hvilket, i den saakaldte Grevens Feide, Borgerne bestormede, under Anførsel af en *Skrædder*³³ fra *Odense*. See saadan Courage havde Skræderne i den Tid.

Fra Christiansdal gaaer Landeveien til *Odense* langs med Aaen

over Byens Hede.³⁴ Her husker jeg endnu, dog kun som en dunkel Drøm, at da Spanierne³⁵ var i Fyen blev Een skudt her; jeg var den Gang ikke mere end to Aar, dog erindrer jeg ret levende en Spanier, der saa ofte kyssede Mariabilledet paa sit Bryst; engang tog han mig paa sit Skjød, kyssede ogsaa mig og græd — — han havde vist Børn hjemme i *Spanien*.

Her paa denne saakaldte Byens Hede have Borgerne deres aarlige Skiveskydning³⁶. I min Barndom endte denne Dag alletider med et Slags Lystighed for Drengene. Efter at Skydningen var forbi, blev Skiven solgt og derpaa overladt Byens Dreng³⁷ at føre hjem til Eieren. Fire eller sex af de stærkeste Dreng³⁷ tog den paa Skulderen og een ja ofte to af de længste steeg op paa den; alle de øvrige stillede sig nu i Procession med grønne Grene og droge saaledes under Sang og Hurra-Raab ind i Byen. Alle Æreportene bleve plyndrede med en canibalisk Vildhed, og de to Dreng³⁷ paa Skiven behængte sig med Inscriptionerne og de smukkeste Krands³⁷. Den største Folke-mængde fulgte dette lystige Tog, der først standsede ved Borgernes Klub; her stillede de sig i to Rader, mellem hvilke det seirende Borgerskab drog hjem med Faner og klingende Spil. Trængselen var da altid saa stor, at jeg, hos hvem Mods-Organet endnu ikke ret var udvoxet maatte søge mig en Plads i et Vindue eller paa en høi Steen-Trappe og blev saaledes kun et pasivt Medlem af den store Lystighed.

Hvad der i Odense især maa tiltrække sig den Reisendes Opmærksomhed er St. Knuds Kirke, en stor, imponerende gothisk Bygning, anlagt 1093³⁸. Bag Alteret³⁹ ligger Helgenen *St. Knud*, efter hvem Kirken har Navn, og desuden Levningerne af *Erik Lam*⁴⁰, Kong *Hans* og hans Dronning *Christine*, med Sønnerne *Christian* den 2den og Prinds *Frands*⁴¹. Dersom Hovedindgangen⁴² var i den ene Ende af Kirken, saaledes som den har været i gamle Dage, vilde det Hele imponere endnu langt mere end nu, da man træder ind fra Siden.

Med underligt blandede Følelser traadte jeg ind i den gamle Kirke, i hvilken to vigtige Momenter af mit Barndoms Liv have fundet Sted.

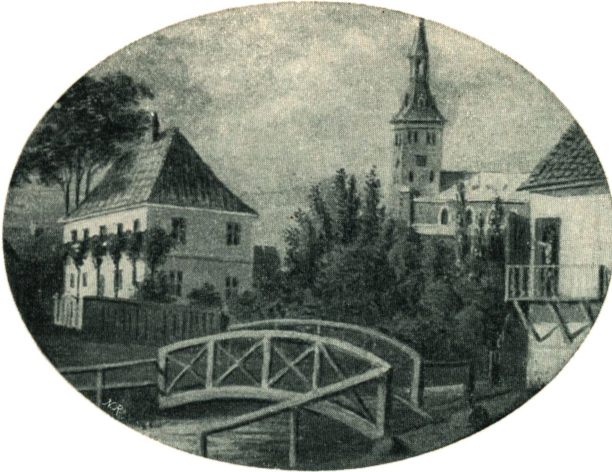
Hist henne i Hjørne-Stolen sad jeg som lille Dreng med det lange sorte Flor om Hatten, og græd de salte Taare medens Præsten sagde nogle Ord over min Faders Kiste⁴³, der stod her midt paa Gulvet.

Høiere oppe stod jeg som ældre til Confirmation⁴⁴, rystede af hellig Følelse, og tænkte underligt paa Gud, mit Kalvekryds, Præstens⁴⁵ Ord og hvad Damerne, jeg kjendte oppe i Pulpituret⁴⁶, sagde om mig og mine knirkende Støvler. Jeg var den Gang ikke fyldt 14 Aar.

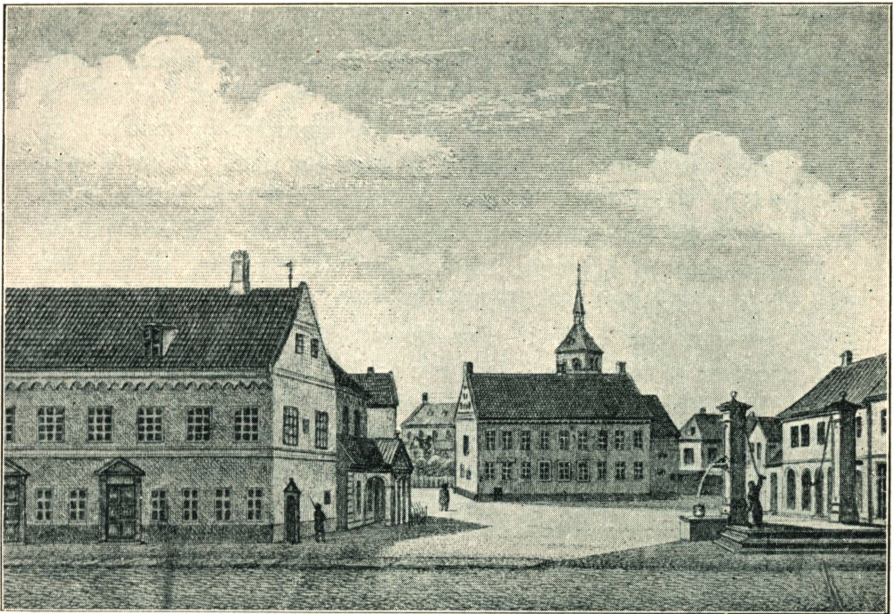
Kirken er høitidelig stor; lys og herlig hæver den midterste Bue sig med sine gyldne Stjerner, og i de lavere Sidegange dvæler Øiet saa gjerne ved alle de brogede Billeder og Portraiter. I en Begravelse her i Sidegangen findes en Curiositet, en Kasse, hvori gjemmes et qvindeligt Liig samt fire Katte. Sagnet fortæller at det har været en Bispinde og hendes fire Yndlings-Katte.

Ikke langt fra Kirken ligger Hovedvagten⁴⁷; her gik de i min Barndom med *Fedlen*, der, saavidt jeg veed, var en Straf for Fruentimmer, naar hun havde ført Løgn og Sladder omkring; Straffen bestod i, at hun fik et Slags Træ-Aag om Halsen, hvorfra stod en stor Jernbøile op over Hovedet, med en Klokke i, og en lang Rævehale, der dinglede hende ned ad Ryggen. Saaledes maatte hun en Times Tid spadsere op og ned ad Pladsen til stor Fornøielse for Drengene og de andre Sladdersøstre, der da førte en ganske artig Passiar.

Tæt ved Hovedvagten finder man en gammel Bygning med et biskoppeligt Vaaben⁴⁸; men det Hele har ikke det Strøg af Alderdom som en Gaard høiere oppe i Byen, paa Overgade. Denne Bygning⁴⁹ er vistnok den ældste i Odense, men i det Udvortes har den lidt meget i de sidste Aar; den er nemlig bleven moderniseret, men det klæder den meget ilde; det er et Billede af *Vulkan i Psyche*⁵⁰-Dragt. Den gamle Trappe ved Indgangen er taget bort og den var vist en Mærkelighed i sin Slags og fortjente i det mindste at have været opbevaret ved Kobberstik, da den gav et ret levende Begreb om Middelalderens Bygningsmaade. Trinene vare meget brede og gik et temmeligt Stykke ud paa Gaden. Et høit Steen-Gelænder var opreist ved begge Sider og over hele Trappen var der et stort hvælvet Skuur. Alt er nu borte, men Forstuen og Dagligstuen er ganske bevaret i sin gamle Skikkelse. I Forstuen finder man Flisegulv og en lav smal Dør med udskaaet Træværk; over begge Hoved-Dørene seer man Hjortetakker og i Dagligstuen findes gamle Malerier paa Betrækkene, udhuggede Dør-Karme og en stor Kamin af Steen med

J. Hanck : Parti ved Munke Mølle ca. 1829.

Flakhaven Odense før 1857.
Raadhuset og Hovedvagten til venstre. Beldenaks Gaard foran St. Knuds Kirke.

mange Udsiringer. Loftet er tavlet og [i] hver Fiirkant seer man et udskaaet Æble; et af disse, der er forgyldt, skal være faldet ned i Hovedet paa den svenske Konge Carl X⁵¹, da han var i Fyen.

Længere nede paa samme Gade, ligger en anden mærkelig Bygning⁵², som Dronning *Christine*, Kong *Hanses* Gemalinde, lod opføre for den lybekske Kunstner *Claus Berg*⁵³, der udskjar den kunstige Altartavle, man nu finder i Frue Kirke i Odense⁵⁴. — Der fortælles, at han havde tolv Svende, som Dronningen lønnede, og at de vare saa fornemme, at de gik i Silkeklæder bundne med Silkebaand.

Bygningen her bærer endnu ganske den Tids Præg; rundt om paa Muren staae Apostlene udskjaarne i Træ⁵⁵, og det er vistnok et Arbeide, om ikke af *Claus Berg*, saa af hans Svende; man finder endnu den Aabning i Muren, gjennem hvilken Altartavlen heel førtes ud til Graabrødre-Kirke. Hvor denne Kirke forhen stod⁵⁶, er nu en stor Plads, beplantet med Træer, hvor Bønderne paa Markedsdagen sælge Lærred.

At man lod Kirken bryde ned, forekom Almuen at være en forsmædelig Handling, og de fortalte derfor om een af de Mænd⁵⁷, som især havde bidraget til Kirkens Nedbrydelse og da just var død, at han gik hver Nat uden Hoved paa Kirkegaarden og murede op igjen; men det syntes dog ikke ret at gaae for ham, thi om Dagen var der ikke mindste Spor af hans Arbeide; men hvad skulde ogsaa saadan et enligt Spøgelse kunne udrette i en Times Tid om Natten.

Monumenter og Liigstene bleve solgte ved Auction, og kun om meget faa veed man i hvis Hænder de faldt. — Cancellieraad *Hempels*⁵⁸ astronomiske Taarn: „*Graaebrødre-lille*“, der ligger tæt herved, er opført af Muursteen, der have siddet i den gamle Graabrødre-Kirke; fra dette nye Taarn, der er en sand Prydelse for Byen, har man en fortryllende Udsigt over næsten hele Fyen. Det hele Land seer ud som en Hauge; rundtom titte Kirker og Herregaarde frem mellem de grønne Skove og langt ude seile Skibene paa den mørkeblaa Strand.

I den gamle Bygning⁵⁹ hvorpaa Taarnet staaer, fandt Cancellieraad *Hempel* for nogle Aar siden, ved at lade Gulvet bryde op, et Lag af fiint Sand, under hvilket der laae et heelt, vel vedligeholdt Mosaik-Gulv; jeg saa endnu nogle Rester deraf.

*Slottet*⁶⁰, som er bygget af *Frederik IV*, har ingen Mærkeligheder uden den Lænestoel hvori samme Konge døde, og den er først i den senere Tid kommet frem ved Slotsforvalterens Opmærksomhed; tilforn laae den mellem andet Skramlerie paa Loftet. Fra Slottets Værelser fører en lang Gang ind i St. *Hans's Kirke*⁶¹; saavidt jeg veed, findes heller ikke her noget mærkeligt. Som Barn hørte jeg fortælle om denne Kirke, at den engang skulde synke i Jorden, naar den var mest opfyldt med Mennesker, og derfor kom jeg der aldrig naar der var Confirmation, da den saa havde sin største Menighed.

Af gamle Bygninger findes der vel endnu en Deel i Byen, men mange ere i den senere Tid forsvundne; saaledes savnede jeg et gammelt Huus paa Vestergade⁶², hvor der paa alle Bjelkerne, og langs med første Stokværk, var udskaaret Hoveder, der i mest forskjellige Stillinger rakte Tunge af Folk der gik paa Gaden; ellers finder man endnu flere Bygninger opførte af *Ole Bager*⁶³, Raadmand i Odense, om hvis Rigdomme der fortælles mange Historier; saaledes brændte han engang Caneel og andre kostbare Træsarter i sin Kamin da Kong Fredrik den 2den besøgte ham, og da Kongen undrede sig over den kostbare Brændsel, lovede *Ole Bager*, at ved den næste Visit skulde Kongen finde Stuen opvarmet ved noget endnu kostbarere, der vilde lugte ham langt behageligere end denne; da derfor Kongen besøgte ham igjen brændte han alle Obligationer og Beviis for de Penge Kongen skyldte ham.

Ligeledes laante han *Fredrik den 2den* flere Krigsskibe, og der fortælles, at da han engang i Vrede havde pryglet sin Tjenestepige, kom hendes Moder til ham med en Skaal Vand, hvori hun lagde en Nødskal for hvert Skib han havde paa Søen, og viste ham nu, hvorledes den ene Skal sank efter den anden, idet hun spaaede, at saaledes vilde det ogsaa gaae hans Skibe. Dette skete og *Ole Bager* blev meget fattig⁶⁴, hvorfor Kongen tillod ham at slaae en Mynt⁶⁵.*) Der fortælles ogsaa, at han deled sine Midler mellem sine Døttre, paa det Vilkaar, at de i hans gamle Alder skulde pleie ham, men da de ikkun meget slet opfyldte deres Løfte, viste han dem en stor Kiste, der var saa tung at ingen kunde løfte den, og lovede dem, at den som pleiede

*) Det Stræde, hvori hans Myntegaard⁶⁶ laae, bærer endnu Navn af: „Myntestræde“⁶⁷.

ham bedst skulde ene eie Alt hvad der var deri; nu kappedes de da alle tre om at vise barnlig Kjærlighed, men da han var død og de aabnede Kisten, fandt de den fyldt med Steen og paa en Kjæp hang der en Seddel med Indskrift:

„Den som giver sine Børn til han tigger,
Skal bankes med en Kjæp til han ligger.“

Frederik den 2den skjænkede ellers *Ole Bager*, for hans beviste Tjenester, „*Tolderlund*“⁶⁸. Gavebrevet, tilligemed flere interessante Ting, der angaaer *Ole Bager*, gjemmes endnu der paa Stedet.

Den i Odense afdøde Bogtrykker *Iversen*⁶⁹ nedstammede i qvindelig Linie fra denne rige Raadmand, og paa hans Sommerlyststed „*Maries Høi*“⁷⁰ paa Tolderlund finder man en Stue, der ganske er indviet Alt hvad der angaar *Ole Bager*. Her seer man Gavebrevet og Liigstenen over *Ole Bager* og hans Hustrue*) som sal. *Iversen* reddede tilligemed hans Epitaphium⁷¹, ved Graabrødre-Kirkes Nedbrydelse. — Paa den store Trætavle seer man her *Ole Bager* og hans Kone med deres 12 Børn; de ere vistnok alle Portraiter, thi man sporer en stor Familie-Lighed i de fleste Ansigter, og seer at Maleren har anvendt en uhyre Flid med at udføre dem.

Paa høire Side knæler Faderen med syv Sønner, efter deres Aldere. De ere alle sortklædte, med Pibekraver og krusede Manschetter; kun *Ole Bager*, og den ældste Søn *Niels*⁷², der døde som Raadmand i Odense, bære Kaaberne foddrede med Skind. *Ole Bager* har et alvorligt Blik, rynket Pande, brune Bakkenbarter og et langt rødligt Hageskjæg.

Paa venstre Side staaer hans Hustrue *Margrethe*⁷³ med fem Døttre halv bøiede i Knæ; Snittet paa Klæderne er eet hos dem Alle; høie, stive Kraver, snevre Ærmer med pibede Manschetter, hvide i Læg lagte Korsklæder og Guldkjæde om Halsen. Moderen er i en brun Dragt og har en snever Kappe ligesom klistret fast paa Hovedet; Døttrene have derimod en rosenrød Dragt og bære Haaret, som falder temmeligt rødt, i Flætninger opbundet med et sort Baand. Den

*) Begge findes nøiagtigen beskrevne af Professor *Nyerup* i *Tillæget* til hans antiqvariske Reiser i Aarhus Stift.

ungste Datter *Anna**) er derimod sortklædt og holder et Kors i Haanden, formodentlig var hun alt død⁷⁴ da Tavlen blev malet.

I Baggrunden sees Dommedag. De Døde staae op af Gravene, „nogle gaae til Himmerig, andre gaae til Fanden“. Man sees de For-dømte i Helyedes Luer, næsten ligesaa fælt som de Orthodoxe⁷⁵ beskrive os det fra Prædikestolen. Blandt andet sees der en qvindelig Djævel med lodne, grønne Bryster, der hænge hende til midt paa Livet; høit oppe sees *Christus* med Naglesporene og Saaret ved Hjer-tet, svævende imellem Engle, Helgene og andre Salige, hvoraf een har en blaa Silkekjole med røde Ærmer, en anden er derimod i en grøn Schlafrock og med strømpeløse Pusselanker.

I *Ole Bagers* Stue gjemmes endnu nogle af de Myntstykker⁷⁶, han fik Tilladelse at slaae; desuden et Bord, som har tilhørt ham og som er meget smukt udskaaet og indlagt med Blomster og Fugle.

Hr. *Iversen* har ellers gjort sig meget fortjent ved de smukke An-læg i Haugen og ved at have tilladt Enhver at spadsere der. Rundt om træffer man paa Inscriptioner og Hvilesteder; Canalen gaaer tæt forbi; store tomastede Skibe trækkes ved Heste opad den; Lande-veien mellem *Odense* og *Bogense* løber paa hiin Side Canalen og ligefor ligger Næsbyhoved Skov og Vandmølle⁷⁷.

Tidt sad jeg som lille Dreng her paa Veien og saae over paa det lille Batteri i *Iversens* Skov; og ønskede da saa gjerne at kunne komme ind i den store Vagt, ret at besee Træ-Grenaderen i Skilderhuset samt Trommen og de mange Geværer.

Ikke langt fra Landeveien, inde i Næsbyhovedskov, hæver den gamle Slotsbakke sig. Veien gaaer igjennem en Kornager ind i Sko-ven; en lille Stie snoer sig gjennem Krattet hen til Opgangen af Bakken. Her skal *Odin* i gamle Dage have havt sit Sæde; den gamle Slotsbygning undergik mange Forandringer til den tilsidst ganske blev ødelagt i *Grevens Feide* af vilde Borgerhobe, der strømmede sammen fra Odense og Svendborg. Store høie Træer groe nu i Voldgraven og strække deres Kroner op til det øverste af Bakken, der nu er pløiet Agerland. Rundt omkring ligger Steen og Muurbrokker. Søn⁷⁸

---

*) Under enhver af Figurerne staaer Personens Alder da han eller hun blev malet.

nedenfor bliver Aar for Aar mindre; Vildgjæs flagre om mellem de høie Siv og Rør, hvor før hele Flaader leverede Søslog.

Man veed, at Dronning *Margrethe* gjerne og længe opholdt sig paa dette Slot; Kong *Hans* og hans Gemalinde *Christine* yndede ogsaa meget dets deilige Beliggenhed, og man kan tænke sig hvor skjønt det har været i sin bedste Flor; omringet af Skov og Sø laae det paa den høie Bakke med en deilig viid Udsigt over Stranden, tæt ved det folkerige *Odense*; der har været et Liv og en Færdsel. De stadselige Riddere jøge afsted paa deres Gangere gjennem Skoven; Vindelbroen raslede og fra Borgen klingede Sang og Strængespil.

Jeg følte mig ganske underligt stemt da jeg nu en smuk August-Aften besøgte dette Sted. Alt var saa stille; hvor for trehundred' Aar siden Riddere og Damer svingede sig i lystige Dandse, saae jeg nu en Ager med Boghvede. Søen laae saa indknebet nedenfor og dens stille Flade bevægedes kun, naar en af Fiskene slog op. Vandmøllen brusede fort og det var mig som hørte jeg en Sang om den forsvundne Borg og dens Lystigheder. Udsigten over den hele Egn langt ud i Stranden fortryllede mig ganske, kun fandt jeg det lidt fladt, og ønskede ret af Hjertet hos mig, Een af de Mange, der ere saa stærke i Troen, for at han med den kunde flytte mig et lille Bjerg her hen fra Tydskland; men det kan vel komme endnu naar den kjære Orthodoxie⁷⁹ bare faaer Lov at slaae lidt dybere Rødder her i Landet*).

Ikke langt fra Odense ligger den gamle Bygning Hollufgaard⁸⁰, som er anlagt af en *Jørgen Marsvin* og siden har tilhørt Digteren, Biskop *Kingo*⁸¹; den er især bekjendt af sin smukke Hauge, der falder i den stive franske Smag. — Jeg var der paa Stedet og fandt Arbeidsfolk ifærd med at rive de gamle Taarne ned⁸², da den hele Bygning nu skal indrettes til et Kornmagasin. Voldgravene vare deels tilgroede med Siv, deels opfyldte med Gruus; i et af Værelserne opdagede jeg et gammelt Malerie paa Loftet, der vistnok fortjente en bedre Skjæbne end at lægges under en Suppegryde, eller spadseres i Voldgraven, et Endeligt det efter al Sandsynlighed vistnok snart vil erholde.

---

*) *Kongeborgen Næsbyhoved*, saavel med Hensyn til dens Beliggenhed og Udseende, som til dens Historie, findes meget interessant fortalt af Prof. *Vedel Simonsen* i hans „*Borgruiner*“, 1ste Hefte.

Under mit Ophold i Odense indtraf *St. Knuds Marked*⁸³. Jeg glædede mig ret inderligt til igjen at opleve een af min Barndoms glædeste Festdage; da var der jo for det første ingen Skole, og hele Torvet var forvandlet til en deilig Trylleverden, med Legetøi og Kager, brogede Billeder og Mennesker. Liremanden spillede saamange deilige Stykker; der kom Bjørne og Abekatte til Byen, og Marionet-spilleren gav rare Tragedier hvor Standspersoner kunde betale efter Behag. Her fik jeg den første Idee om at vi ikke Alle vare støbte af samme Metal; den som gav meest kom til at sidde foran i en Lænestoel, medens vi Andre stode bagved og saae ham over Hovedet.

Markedsdagen kom; men hvorlidet svarede ikke nu det Hele til mine Drømmerier, og til, hvad denne Dag var for mig som Lille. Phantasien maa vistnok i de sidste ti Aar have faaet et lille Knæk, den vilde slet ikke flagre afsted med mig; men det er vistnok min Skolemesters⁸⁴ Skyld, der med en Grammatik har knækket mig Svingfjedren. Det regnede ogsaa; Madammerne bredte deres graae Duge over det brogede Legetøi, og Jyderne krøb sammen i Lynget under deres Vogne og stirrede melankolsk paa de mange skønne Jydepotter, der havde isinde at debutere i de fynske Skorstene.

Om Aftenen⁸⁵ besøgte jeg Theatret, der begynder at see meget sygeligt ud⁸⁶; der var saa sammenflikket, at min Idee-Association førte mig lige ind i *Slagelse* gamle Stads-Karet, der dog nu, saavidt jeg veed, skal have nedlagt sit Embede, og Stakkel! det kunde den jo ogsaa trænge til.

Hvor Theatret ligger, har i gamle Dage staaet et Sorte-Brødre-Kloster⁸⁷; Gud veed hvad for Comedier de have spillet der? jeg kan tænke de have givet Scener af *Tartuffe* og *Don Juan*⁸⁸.

Odense har ellers i den senere Tid vundet saare meget i smukt Udvotes; Brolægningen er ganske fortræffelig⁸⁹ og jeg følte det endnu meget mere, da jeg kort forud havde været i *Vordingborg*, hvor man rigtignok ikke kan have Hjertet paa rette Sted, naar man kjører igjennem Byen; og jeg er overbeviist om, at Borgerne behøve kun at lade en Bøtte med Fløde kjøre fra den ene Port til den anden; ja maaskee behøve de ikke at kjøre saalangt før de har Smørret.

— Endelig slog Afskedstimen, og jeg kan ikke nægte, jeg følte

mig lidt werthersk⁹⁰ stemt om Hjertet, ved at forlade den gamle By og de mange gode Mennesker, der saa hjerteligt havde modtaget mig og gjort mit korte Ophold der saa behageligt — — —

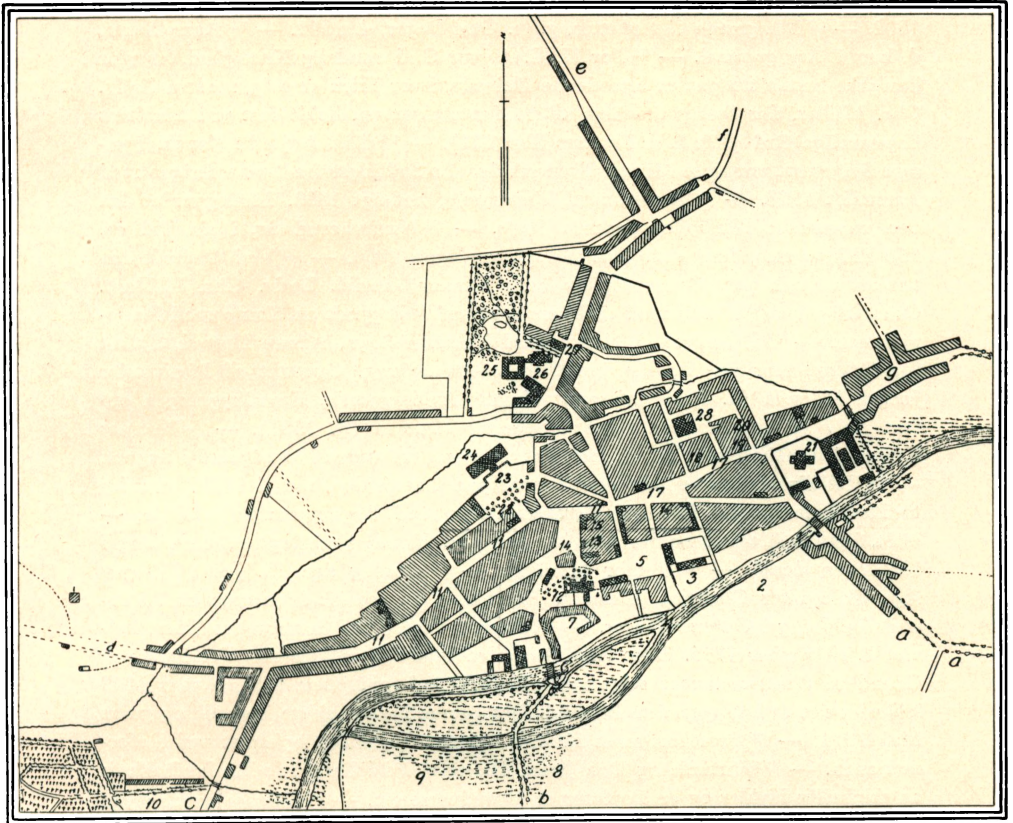
H. C. Andersen

NOTER VED CHR. M. K. PETERSEN

¹ H. C. A. forlod Odense 4. September 1819. — ² H. C. A.s Fader var Piber ved Borgervæbningen. — ³ Stige, Landsby i Lumby Sogn, Lunde Herred, ved Odense Kanal. — ⁴ Vulcanus, Romernes Gud for Ilden og Smedekunsten. — ⁵ Træbroen hed Maglebro eller Møglebro (i daglig Tale Møllebro). Blev 1844 erstattet med Frederiksbroen, Danmarks første Jernbro. — ⁶ Den nye Landevej mellem Nyborg og Odense, paabegyndt 1795, først fuldført en Snes Aar senere, førte ind til Møglebro. Den gamle Vej gik over Aasumbroen ind til St. Jørgens Port. — ⁷ Hentydning til Oehlenschlägers Tragedie „Hagbarth og Signe“. Femte Handling. — ⁸ Karen Brahe, lærd fynsk Adelsdame, f. paa Næsbyholm 1657, d. paa Østrupgaard ved Faaborg 1716. — ⁹ Jens Andersen Beldenak, Fyns Biskop 1501—29, d. 1537. Opførte en Bispegaard i Odense 1504—08. — ¹⁰ Ophidsede over, at Biskop Knud Henriksen Gyldenstjerne havde været med til at føre Christian den 2. som Fange til Sønderborg Slot 1532, angreb Kongens Tilhængere Bispegaarden i 1534. — ¹¹ Kvaderstenskirke, indviet til den engelske Helgen St. Albanus, laa ved det sydvestlige Hjørne af Albani Torv. — ¹² Karen Brahes Bibliotek, bekendt for sine Folkevisahaandskrifter og sin teologiske og historiske Litteratur fra Tiden før 1716. 1907 deponeret i Landsarkivet, Odense. I Brev til Edv. Collin 18. Juli 1829 meddeler H. C. A., at han har faaet Løfte om at maatte laane Bibliotekets Manuskripter. — ¹³ Eventyret „Klokkedybet“ offentliggjort af H. C. A. i Folkekalender for Danmark 1857. — ¹⁴ Den nordlige Arm. Af denne findes nu kun den østlige Del, fra Albanibroen til Elektricitetsværket. Den vestlige Del gik langs med Filosofgangens Nordside omtrent til det Sted, hvor der nu ligger en lille Holm. Blev af Hensyn til Trafikken kastet til 1908. — ¹⁵ Knud den Hellige blev dræbt den 10. Juli 1086 i Albani Kirke, dog ikke i Kvaderstenskirken, men i en ældre Trækirke, scm laa længere fremme paa Torvet (Alterets formentlige Plads nu angivet ved en Mindesten). — ¹⁶ Nonnebakken eller Nonnebjerg ligger Syd for Aaen, nu Hjørnet af Hunderupvej og Nonnebjergvej. — ¹⁷ St. Knuds Kloster, Benediktinerkloster, stiftet af Erik Ejegod ca. 1100, laa Syd for St. Knuds Kirke. Det tiloversblevne af Klosterbygningen benyttes efter en i 1919 tilendebragt Restaurering nu som Centralbibliotek. — ¹⁸ Kirke, hørende til det af Erik Glipping i 1279 stiftede Graabrødrekloster, laa paa Nordsiden af Graabrødre Plads, hvor nu den i 1872 opførte Klosterbygning ligger. — ¹⁹ Vandmølle, anlagt af Munkene i St. Knuds Kloster i det 12. Aarhundrede, laa paa Sydsiden af Aaens nordlige Arm indtil 1906. Nu er Elektrici-

tetsværket opført paa Møllens Plads. — ²⁰ Fra Munkemøllestræde førte en lille Træbro over til Møllen, der laa paa en Holm mellem den nordlige og den sydlige Arm af Aaen. — ²¹ Taarnets Højde til Murtinden 34 Meter, til Korsets Spids 60 Meter. — ²² Munke Mose, hørende til St. Knuds Kloster, laa Syd for Aaen. Fra 1912 Parkanlæg. — ²³ I sidste Halvdel af 12. Aarhundrede boede „Nonnerne af Borgen“ her. Tidligere skal her have ligget en Borg. — ²⁴ Hunderup Skov Syd for Odense og Øst for Aaen, godt 2 km fra Nonnebakken. — ²⁵ „Baggatten“, Landsted, fra 1847 benyttet som Traktørsted under Navnet Fiona. — ²⁶ Hunderup, Landsby i St. Knuds Landsogn Syd for Odense, nu indlemmet i Odense Købstad. — ²⁷ Christiansdal, dengang Hovedgaard i Dalum Sogn, nu Hedevigssøstrenes Rekreationshjem. Skoven, kaldet Fruens Bøge, er 1875 købt af Odense By. — ²⁸ Broen hører nu til Dalum Papirfabrik. Ny Bro længere mod Syd. — ²⁹ Dalum, Landsby i Dalum Sogn, Odense Herred. — ³⁰ Dalum Vandmølle findes ikke mere, men der er endnu et Sluseværk ved Dalum Papirfabrik. — ³¹ Dalum Kirke, opført som Kirke for Nonnerne i Dalum Kloster ca. 1200, 4 km Syd for Odense. — ³² Dalum Kloster, grundlagt ca. 1200 for de Benediktinernonner, der tidligere havde boet paa Nonnebakken. Stødte op til Kirkens Sydside, men var forsvundet inden Midten af det 17. Aarhundrede. — ³³ Skrædderen Henrik Skræp var Anfører for en Bande Oprørere, der 1534 plyndrede Dalum Kloster og voldtog Nonnerne. Han blev 1535 henrettet ved Dalum. — ³⁴ Byens Hede, Bymark Vest for Odense, strækker sig fra Byen ud til Hede-bækken, som falder ud i Aaen ved Indgangen til Fruens Bøge. Den Vej, som nu bærer Navnet Søndre Boulevard, kaldtes indtil 1904 Heden (med Stødtone paa første Stavelse). — ³⁵ Da Danmark var blevet Napoleons Allierede, sendte han en fransk-spansk Hær herop 1808. Et Par Tusinde af disse Soldater var fra April til hen paa Sommeren indkvarteret i Odense og Omegn. Den spanske Soldat blev skudt, fordi han havde stukket en Franskmand ihjel. — ³⁶ Odense kgl. privilegerede borgerlige Skyttelav, oprettet 1704, holder som Regel sin aarlige Skiveskydning den anden Tirsdag efter Pinse. Festen er ogsaa beskrevet i H. C. A.s Roman „Kun en Spillemand“ 2. Del, Kap. 1. — ³⁷ Skiven blev baaret ind af de ældste Smededrenge, der i sin Tid, da Lærlingetiden var længere end i vore Dage, var ret velvoksne. — ³⁸ Den gotisk byggede St. Knuds Kirke er grundlagt i sidste Halvdel af 13. Aarhundrede. Knud den Helliges Lig overførtes 1095 til en Kvaderstenskirk. — ³⁹ Kongegravene findes nu i en Kryptkirke, som blev funden under Koret 1872 og restaureret. — ⁴⁰ Erik Lam døde 1146 som Munk i St. Knuds Kloster, men hans Grav kendes ikke. — ⁴¹ Kong Hans, Dronning Christine, Christian den 2. og Prins Frans laa begravede i Graabrødre Kirke, men da dennes Nedrivning blev bestemt 1805, blev Ligene overførte til St. Knuds Kirke. — ⁴² Efter Kirkens Restaurering 1868—74 er Hovedindgangen i den vestlige Ende. — ⁴³ Faderen døde 26. April 1816. — ⁴⁴ H. C. A. blev konfirmeret Søndag efter Paaske 1819. — ⁴⁵ Stiftsprovst, Dr. Stephan Tetens (1773—1855), Sognepræst ved St. Knuds Kirke 1812—19, derefter Biskop, først over Ribe Stift, siden over Als og Ærø. — ⁴⁶ Fra 1754 til 1868 var der en halv Snes

Pulpiturer i Kirken. — ⁴⁷ Hovedvagten laa paa Flakhaven ved den sydlige Ende af Raadhuset. — ⁴⁸ Indtil 1857 laa en 2 Etages Bygning, Jens Andersen Beldenak 1518 havde bygget til Bispestolens Kancelli, paa den sydlige Side af Flakhaven foran St. Knuds Kirke. — ⁴⁹ Overgade Nr. 11, nu yderligere moderniseret. Ofte fejlagtigt kaldt Oluf Bagers fædrene Gaard. Spor af gammelt Murværk tyder paa, at den er bygget før Reformationen. Allerede i H. C. A.s Barndom var det middelalderlige Præg borte. Egetræs Panel fra Renæssancetiden findes nu i Odense Bys historiske Samlinger. — ⁵⁰ Psyke, Grækernes Personifikation af Sjælen. — ⁵¹ Medens det blev undersøgt, hvordan den svenske Hær kunde komme fra Fyn til Sjælland, boede Carl den 10. Gustav 3.—4. Februar 1658 hos Gaardens Ejer Thomas Brodersen Riisbrig, Borgmester 1649—65. — ⁵² Overgade Nr. 28, gammelt grundmuret Hus paa det østlige Hjørne af Overgade og Overstræde. — ⁵³ Claus Berg, indkaldt til Danmark ca. 1504, d. ca. 1535. — ⁵⁴ Altertavlen oprindelig opstillet i Graabrødre Kirke, 1805 solgt til Byens ældste Kirke Vor Frue Kirke, men i 1885 afstaaet til St. Knuds Kirke. — ⁵⁵ En Bindingsværks Gaard med Apostelfigurer laa Øst for Claus Bergs Hus. Traditionen har sammenblandet de to Nabogaarde. — ⁵⁶ Graabrødre Kirke blev bestemt til Nedrivning 1805, henlaa som Ruin, indtil den blev endelig nedbrudt 1817—19. — ⁵⁷ Tænkes maaske paa Borgmester Andreas Roesteen Lindved, der døde 1817. — ⁵⁸ Søren Hempel (1775—1844), Udgiver af Fyens Stiftstidende. — ⁵⁹ Ved Graabrødre Plads opførte Karen Bryske 1594 et 2 Stokværk højt Stenhus (nu Stiftsbogtrykkeriets Lokaler). Ved Ombygningen 1929—30 er Taarnet forsvundet. — ⁶⁰ Odense Slot blev opført 1719—20 af Frederik den 4., der døde her den 12. Oktober 1730 efter den 29. August paa Rejse at være kommen syg til Odense. Om Lænestolen se G. L. Wad: Fra Fyens Fortid III S. 107—108. — ⁶¹ St. Hans Kirke var knyttet til Johannittermunkene. Restaureret allerede 1823—24, men kom først ved en gennemgribende Istandsættelse 1878—80 til at fremtræde i tilfredsstillende arkitektonisk Skikkelse. — ⁶² Se Eventyret „Det gamle Hus“. — ⁶³ Oluf Nielsen Bager, f. ca. 1522, d. 1602. Forstrakte Frederik den 2. med Penge under den nordiske Syvaarskrig (1563—70). — ⁶⁴ Om det urigtige heri se G. L. Wad: Fra Fyens Fortid IV S. 34f. — ⁶⁵ Fejlagtig Oplysning, fremkommen 1774. Se Georg Galster: Sagnet om Oluf Bagers Mønt (Aarbog for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter V S. 342—350). — ⁶⁶ Den saakaldte Myntegaard ligger paa Hjørnet af Overgade og Myntestræde, Overgade Nr. 50. Bindingsværksgaard fra 1646 uden Forbindelse med Oluf Bager. — ⁶⁷ Myntestræde eksisterede allerede 1469. Navn af, at det førte ind til den Gaard paa den østlige Del af Sortebrødre Torv, hvori Erik af Pommern lod slaa Kobbermynt. — ⁶⁸ Den kongelige Skov Tollelund, senere kaldt Tolderlund, stødte op til Næsbyhoved Slotshave. Ved Gravningen af Odense Kanal 1797—1803 gik det stærkt ud over Tollelund. Efter senere Udvidelser er den nu forsvunden. — ⁶⁹ Bogtrykker Christian Henrik Iversen (1748—1827), Udgiver af Fyens Stifts almindelige Aviser. Se Anderseniana VII S. 11ff. — ⁷⁰ Landstedet Marieshøj paa den østlige Side af Odense Kanal, se Anderseniana VII S. 19ff. — ⁷¹ Ligsten og Epitafium findes nu i St.

Kort over Odense med de af H. C. Andersen omtalte Bygninger og Pladser.
Efter N. F. Juels Plan 1839.

- a. Nyborgvej
- b. Hunderupvej
- c. Vej over Heden
- d. Middelfartvej
- e. Vej til Kanal og Bogense
- f. Skibhusvej
- g. St. Jørgensgade

- 1. Møglebro (Frederiksbro)
- 2. Blegeplads
- 3. Frøkenkloster
- 4. Klokkedybet
- 5. Albani Torv
- 6. Munke Mølle
- 7. St. Knuds Kloster
- 8. Nonnebakken
- 9. Munke Mose
- 10. Heden

- 11. Vestergade
- 12. St. Knuds Kirke
- 13. Hovedvagten
- 14. Beldenaks Gaard
- 15. Raadhuset
- 16. Riisbrigs Gaard (Overgade Nr. 11)
- 17. Overgade
- 18. Claus Bergs Gaard
- 19. Myntergaarden
- 20. Myntestræde
- 21. Vor Frue Kirke
- 22. Graabrødre — Lille
- 23. Graabrødre Plads
- 24. Graabrødre Kloster
- 25. Odense Slot
- 26. St. Hans Kirke
- 27. Nørregade
- 28. Odense Teater (Sortebrødre Torv)

Hans Kirke. Epitafiet malet 1576. — ⁷² Niels Olufsen Bager, f. ca. 1553, d. 1602. — ⁷³ Margrethe Clausdatter, g. m. Oluf Bager, d. 1581. — ⁷⁴ Anna Bager, d. kun 1 Aar gammel. — ⁷⁵ For H. C. A. var Gud uendelig Kærlighed, hvorfor han ikke kunde tro paa et brændende Helvede, hvor Ilden er evig, medens Ludv. Chr. Müller, der forberedte ham til Studentereksamen, holdt fast ved Skriftens bogstavelige Ord (Mit Livs Eventyr Kap. III). — ⁷⁶ Iflg. Adjunkt Hanck, Iversens Svigersøn, var disse Mønter Frederik den 2.s Skillinger fra Syvaarskrigen med Aarstallet 1563. — ⁷⁷ Næsbyhoved Vandmølle, nedlagt 1863. Møllegaarden laa paa nuværende Næsbyhovedgaards Plads. — ⁷⁸ Næsbyhoved Sø, i sin Tid ca. 150 Hektar stor, forsvandt helt ved Udtørringen 1863. — ⁷⁹ Ved Orthodoxien tænkes vistnok paa Grundtvig og hans Venner (deribl. Ludv. Chr. Müller). Grundtvig havde i 1825 med „Kirkens Genmæle“ begyndt en Kamp mod Rationalismen. — ⁸⁰ Hollufgaard, Hovedgaard i Fravde Sogn, Aasum Herred, Sydøst for Odense nær ved Landevejen Odense—Svendborg. Oprettet af Rigskansler Jørgen Marsvin (d. 1524) af sammenkøbte Bøndergaarde. Hovedbygningen opført 1577 af Sønnesønnen Rigsraad Jørgen Marsvin (d. 1581). — ⁸¹ Thomas Kingo ejede ikke Hollufgaard, men Fravdegaard, en anden Hovedgaard i Sognet. — ⁸² Hollufgaard har endnu sine Taarne paa Gaardsiden, men i 1829 fjernedes to Karnaptaarne ud imod Voldgraven tillige med Bygningens høje Gavle. — ⁸³ St. Knuds Marked holdes den 10. Juli (St. Knuds Dødsdag) eller en Dag i Nærheden deraf. — ⁸⁴ Rektor Meisling. — ⁸⁵ Onsdag den 15. Juli 1829 gav Kgl. Skuespiller Christian Niemann Rosenkilde en scenisk-deklamatorisk Aftenunderholdning i Odense Teater. — ⁸⁶ Odense Teater paa Sortebrødre Torv, indviet 2. November 1795. Efter flere Gange at have skiftet Ejer blev det 1824 paa Grund af Skatterestancer solgt ved offentlig Auktion. Først i September 1829 lykkedes det at betrygge dets Fremtid. Det gamle Teaters sidste Forestilling gaves Maj 1914. — ⁸⁷ Sortebrødrenes Kloster oprettet ca. 1250, ophævet ved Reformationen. — ⁸⁸ Tartuffe og Don Juan, Skuespil af Moliere, i hvilke henholdsvis en skinhellig Hykler og en Forfører er Hovedpersonen. — ⁸⁹ Odense havde faaet ny Brolægning „paa den franske Maade“ (Danmarks Kjøbstæder i 24 Kobbere af J. J. Bruun med historisk-topografiske Beskrivelser. G. L. Lahdes Forlag 1806). — ⁹⁰ Werther, Hovedpersonen i Goethes Roman *Leiden des jungen Werther's*.

HARALD HATT

H. C. ANDERSEN OG VEDEL SIMONSEN

Under et Ophold i Odense i Juli 1829 aflagde den unge H. C. Andersen, som paa den Tid arbejdede paa en historisk Roman om Christian den Anden („Christian den Andens Dverg“), i den Anledning et Besøg paa Elvedgaard hos Historikeren Vedel Simonsen. Denne skriver herom under 13. Juli i sin Dagbog:

„Om Formid(dagen) kom Jastrau¹ og Digteren Andersen; efter at have spist til Middag, gik Jastrau ud at fiske, men Andersen blev. Han oplæste de 3 første Capitler af sin Roman C(hristian) 2, som angaaer Næsbyhoved og Grevefeiden. Han reciterede en stor Mængde af sine Digte: Kierlighed paa Nicolai Taarn, Det døende Barn, Kunstnerlivet, Døkkerklokken, Siælen, Noget og Intet. Jeg fandt at han var den gienfødte Baggesen, men som enhver Editio secunda, hvad den store Forlæggers Værker er angaaende, er en editio emendatior & auctior², saa overgik han B(aggesens) Fuldkommenhed og undgik hans Mangler, kort havde Forrang for ham som A for B i Alfabetet.“

H. C. Andersen overnattede paa Elvedgaard, og under 14. Juli skriver Vedel Simonsen i sin Dagbog: „Jeg fulgte Andersen bort og maatte love ham Bidrag til Sædeskildring af C 2 Tidsalder.“

Vedel Simonsen holdt sit Løfte. Den 31. Juli hedder det i Dagbogen: „Begyndte at samle til Digteren Andersen om C 2 Tidsalder“, og i de følgende 5 Dage var han hovedsagelig optaget af dette Arbejde. Den 24. Aug. skriver han: „Da jeg havde hørt af Mad. Maar³, at Jastrau kom en af Dagene, saa gjorde jeg mine Excerpter om C 2 til Digteren Andersen færdige for at sende ham dem i Klade, da jeg ikke gider reenskrive dem.“ Og den 29. Aug.: „Skrevet Brev til Andersen (Digteren), som nu tillige med mine Saml. til Christian d. 2dens Tidsalders Charakteristik skal bortsendes i Morgen.“ Endelig

hedder det i Dagbogen under 7. Sept.: „Brev fra Digteren Andersen, som sendte mig 3 Sange han havde nyelig skrevet og bad mig om det jeg d. 29. el. 30. Aug. havde sendt ham.“

Det nævnte Brev fra H. C. Andersen er udateret og gengives her :

S. T.

Hr. Professor Wedel-Simonsen
paa Elvedgaard pr. Odense
(af Postvæsenet rettet til: **Bogense**).

Kjære Hr. Professor.

Da jeg paa min lille Udflugt til Fyen i denne Sommer tog mig den Frihed at besøge Dem, og meddelede Dem Planen til min Roman, viiste De mig den store Artighed og Tjeneste at love, De imellem vilde sende mig nogle smaae Bidrag; overbeviist om, at De ikke bliver vred paa mig fordi jeg erindrer Dem paa dette, skriver jeg idag disse Linier. — De indseer selv af hvor stor Vigtighed disse Meddelelser kan være for mig og derfor, tænk lidt paa mig. — Siden jeg tog fra Fyen har jeg opholdt mig noget over 3 Uger nede i den smukke Egn ved Tiissøe⁴, hvor jeg skrev nogle smaae Digte, af hvilke jeg her tager mig den Fornøielse at afskrive to; bare at De kan læse dem, thi jeg skriver en elendig Klo, som De nok selv seer. —

Jeg har faaet Løfte paa, at maatte gjennemlæse de Breve af Christian den anden man har faaet fra Tydskland⁵, og jeg haaber her, om ikke at finde en Guldgrube, saa dog nogle Guldkorn, hvormed jeg kan overforgylde de Pletter, man har, uretfærdigen, besudlet den store Konge med. — I et af de første Nummere der nu kommer ud af Kjøbenhavns Posten, vil De finde noget om Odense af mig⁶; jeg har beskrevet en Deel af de gamle Skikke jeg erindrer fra min Barn-dom der, samt noget om de antiqvariske Sager i Byen selv og i dens Omegn, der, saa vidt jeg veed endnu ikke er omtalt af Andre. — Til Nytaar vil jeg udgive mine Digte⁷, og glæder mig da til, i et Brev fra Dem, at høre hvorledes de alle har behaget Dem. — Nu lev vel; tilgiv min Paatrængenhed,

Deres meget forbundne

Andersen.

Vil De hilse Deres Hr. Fader⁸ og alle i Omgivningen, som kjende mig.

Min Adresse er: H. C. Andersen, studios. phil., Store Kongensgade No. 33, 3de Sal, i Kjøbenhavn.

De med Brevet følgende tre (ikke som anført: to) Digte er „Graat-
Veir“, „Det døende Barn“ og „Aftenlandskab“. „Det døende Barn“ skrev Andersen som bekendt allerede 1826 som Skolediscipel i Helsingør. — Romanen om Christian den Anden blev aldrig fuldført. Det bevarede Brudstykke har Tage Høeg i 1935 udgivet i *Ander-seniana III* (H. C. Andersen: Tre ufuldførte historiske Digtninge). — Vedel Simonsens *Dagbøger* og Brevet fra H. C. Andersen blev i 1939 af Elvedgaards nuværende Ejer Stamhusbesidder Wedel-Hei-nen deponeret i det fynske Landsarkiv.

¹ Amtstuefuldmægtig, Kammerassessor Henrik Mathias Jastrau, Odense (f. 1797, d. 1867), Svigersøn af den i 1824 afdøde Godsforvalter paa Elvedgaard Jacob Maar (jfr. Harald Hatt: *Stamtavle over Jacob Maars og Louise Aagaards Efterslægt*, København 1928). — ² d. e. en forbedret og forøget Udgave. — ³ Jacob Maars Enke Louise Cathrine f. Aagaard (f. 1773, d. 1855); hun boede til sin Død paa Gaarden Marienro, i Nærheden af Elvedgaard. — ⁴ Sammen med Familien Collin var Andersen i August 1829 Gæst hos Kammerraad C. C. Bang paa Herregaarden Nørager i Holbæk Amt. — ⁵ Andersen sigter her til den saakaldte Münchenersamling, Christian den Andens Arkiv fra hans Ophold i Nederlandene 1523—31, som 1825 blev fundet i et bayersk Arkiv. — ⁶ Kjøbenhavns-posten 1829, Nr. 148—49, 17.—18. September. — ⁷ I Dec. 1829 udgav Andersen et Bind „Digte, 1830“; den 12. Febr. 1830 skriver Vedel Simonsen i sin *Dag-bog*: „I Dag fik jeg Brev fra Digteren Andersen, der sendte mig sine Digte.“ — ⁸ Godsejer, Kancelliraad Claus Vedel Simonsen, d. 1832.

WILLIAM MICHELSEN
SYMBOL OG IDE I „SNEDRONNINGEN“

I

Det er ejendommeligt for H. C. Andersens Eventyr, at Symbolerne i dem ofte kan fortolkes forskelligt; de har en Mængde Facetter, der spiller i Lyset. Symbolerne er blevet levende og har optaget i sig mere, end der ligger i de tilsvarende Begreber; undertiden kan man se et Symbol som et helt Komplex af Begreber. Men det betyder heller ikke, at Symbolet er den blotte Sum af Begreberne. Det har eksisteret som en Enhed med sit eget organiske Liv i Digterens Fantasi, og det er hans Hensigt, at det skal fortsætte sit Liv i hans Læseres eller Tilhøreres Fantasi. „Den grimme Ælling“ er ikke blot en Allegori over Digterens eget Liv eller over Geniets Sejr; det er ogsaa — maaske først og fremmest — Historien om det ydmyge Væsen, der tager Sol og Regn fra Himlen med samme stærke Oplevelsessevne og Livsvilje. Den grimme Ælling bøjer sig under sin Skæbne og oplever netop derfor Livet saa stærkt. „Grantræet“, der er digtet som et Modstykke til „Den grimme Ælling“, er endnu mindre at opfatte som en Fantasi over Digteren selv eller en Allegori over Ærgerrigheden; det handler om enhver Form for manglende Evne til at leve i Nuet, opleve Livet stærkt og intenst. Det er et af Andersens skarpeste moraliserende Eventyr. Det er muligt, at han ogsaa revser sig selv deri; men det er ikke Hovedsagen. Grantræet er et *Symbol*. Det betyder den stadige Utilfredshed, der aldrig bliver mæt, men vil have mere; dets Liv er en Række af Skuffelser; det mangler Evnen til blot at nyde Livet, endsigte være taknemmelig for det. Andersen har selv sammenstillet det med „Don Juan“. Ligesom „Grantræet“ er ogsaa „Skyggen“ og „Klokken“ blevet fortolket paa mange forskellige Maader. Det viser kun det spillende Liv, der er i Symbolerne. Af denne Art er ogsaa Symbolerne i „Snedronningen“, der kom sammen med „Grantræet“ i 2. Samling af „Nye Eventyr“ 1845.

Medens Kay og Gerda forholdsvis let lader sig karakterisere som Forstandsmennesket og Hjertemennesket, er de rent mytologiske Symboler vanskeligere at faa fat paa. *Troldspejlets* Evner er karakteriseret tydeligt i 1. Historie „om Spejlet og Stumperne“, og Andersen har givet en endnu tydeligere Karakteristik i et Brev til Ingemann*). Dets Egenskab er den, at det gør det skønne og gode smaat, det grimme eller slette stort; de Mennesker, der faar en Stump af det i Øjet, bliver „Grinemennesker“, som det hedder til Ingemann. Man kommer herved uvilkaarligt til at tænke paa den heibergske Kritik, om hvilken det godt kunde siges, at den yndede at trække alle Fejlene ved et Kunstværk frem paa det øvriges Bekostning; man behøver bare at læse Heibergs Kritik af Tegnér's „Frithiofs Saga“ fra 1827. Og naar det hedder, at nogle Stykker af Spejlet kom i Brillen, „og saa gik det daarligt, naar Folk tog dem paa for ret at se og være retfærdige“ — saa er man næsten sikker i sin Sag. Og i 2. Historie, da Kay faar Splinten i Øjet, minder den ledsagende Omstændighed, „— Klokken slog akkurat fem paa det store Kirke-taarn —“, igen uvilkaarlig om Heibergs egen Fortælling i „Autobiografiske Fragmenter“**) om, hvorledes Sammenhængen i Hegels Filosofi gik op for ham „ved et momentant indre Syn, ligesom et Lynglimt“, medens han hørte Sangværket fra St. Petri Kirke i Hamborg.

Men i den følgende Skildring af Troldspejlets Virkninger paa Kay bliver Billedet meget mere sammensat. Hans første Reaktion er ganske vist en æstetisk Vurdering: „Den Rose der er gnavet af en Orm! og se, den er jo ganske skæv!“ Men det viser sig snart, at Virkningen er mere omfattende. Han gør Nar ad den gamle Bedstemoder, og fortalte hun Historier, „kom han altid med et m e n“. Folk sagde: „Det er bestemt et udmærket Hoved, han har, den Dreng!“ Hans Lege „vare saa forstandige“. Han viser Gerda, hvor kunstigt Snekrystallerne er sammensat. Og da Snedronningen bortfører ham, hedder det: „Han vilde læse sit F a d e r v o r, men han kunde

*) Nysø, 20. Nov. 1843, citeret i Hans Brix: H. C. Andersen og hans Eventyr, S. 190.

**) nedskrevne 1839, benyttede af C. Molbech i Dansk poetisk Anthologi, 1840. Heiberg: Prosaiske Skrifter XI, 483 ff. (spec. S. 500).

kun huske den store Tabel“. Det er ganske tydeligt, at Troldspejlet nu ikke blot omfatter den negative Kritik, men hele Skalaen af Forstandsevner og Videnskaber. Denne ejendommelige Drejning er i Virkeligheden kun forklarlig, naar man gaar ud fra den *heibergske* Kritik som det, der fra først af har ligget bag Symbolet. Heiberg var jo den første herhjemme, der gav sin Kritik en filosofisk-spekulativ Basis; naar Andersen her identificerer Kritik og spekulativ Filosofi, maa Heiberg være Udgangspunktet. Ved den skjulte Allusion til Oplevelsen i Hamborg udvides Billedet, og saa slaar Troldspejlet ikke til mere. I Stedet træder *Snedronningen* ind som det afgørende Symbol.

Dette har sin naturlige Forklaring. 1. Historie om Spejlet og Stumperne er nemlig efter Andersens egen Angivelse skrevet i Maxen ved Dresden halvandet Aar før Resten af Eventyret, i Forsommeren 1843. Og da Andersen tog det frem og digtede det færdigt i Begyndelsen af December 1844 paa Nysø under et stærkt Snevejr, var det et helt andet Symbol, der beskæftigede hans Fantasi. Eventyret er nu blevet en Vintermyte eller en *Kuldemyte* og har — som det er paavist af Prof. Brix — optaget Elementer af en større Eventyrplan, hvoraf ogsaa „Paradisets Have“ og „Fugl Fønix“ er udgaaet.

Den 29. Januar 1838 havde Andersen paa det kgl. Teater set Heibergs „Eventyrcomédie“ „*Fata Morgana*“, der satte hans Fantasi i stærke Svingninger, ikke saa meget paa Grund af Stykkets Kvalitet, som fordi han følte sig overbevist om, at dette her kunde han lave meget bedre. Prof. Brix citerer hans Notits i Dagbogen Dagen efter: „Irritabel over Lunds slette Slot for *Fata Morgana* og imod Heibergs Stykke, *ordentlig vel ved denne Irritabilitet*“.

Heibergs „*Fata Morgana*“ er en dramatiseret Allegori over Poesiens Magt. Helten vinder sin Brud ved Hjælp af den Poesi, der bygger paa Sandheden. Digtet er bygget over Modsætningen mellem Illusion og Sandhed. Illusionens Symbol er en Perle, der har den Egenskab, at den afslører enhvers hemmelige højeste Ønske: naar den gerrige spejler sig i den, ser han kun Guld, den indbildske ser sig selv, den trofast elskende sin elskedes Billede o. s. v. Sandhedens Symbol er Rosentræet, der skyder op, i samme Øjeblik Perlen bliver slaet i Stykker; Rosenduftten er dens Aand. De to Symboler

minder svagt om Troldspejlet og Roserne i „Snedronningen“, men har der faaet en mere konkret Betydning: Illusionen er ombyttet med den forstandsprægede Kritik og Sandheden med den rene Kærlighed. Heibergs Symboler er vendt mod ham selv.

Vigtigere er det, at selve Fata Morgana, Illusionernes Dronning, om hvem det hedder, at hun kan *handle mod sit eget Hjerte*, at hun kan *lade venlig* mod den, hun hader, minder baade om Feen i „Paradisets Have“ og om Snedronningen. Men Ligheden er kun formel, i hvert Fald i det første Tilfælde. Paradisets Fe mangler Fata Morganas Grusomhed; hun er paa een Gang Idealet og Fristerinden. „Hendes Ansigt var mildt som en glad Moders, naar hun ret er lykkelig over sit Barn“, staar der; hun advarer selv Prinsen mod at kysse hende. Den Skønhed og Glæde, hun repræsenterer, er intet tomt Skin; Tanken er den, at Mennesket endnu ikke er modent til den fuldkomne Glæde. Det Tordenskrald, hvormed Paradisets Have forsvinder til sidst, stammer ogsaa fra „Fata Morgana“. Man ser paa Scenen selve Illusionspaladset styrte sammen i 5. Akt. Men Andersen har bevidst protesteret mod den lykkelige Udgang af Heibergs Stykke, hvor den idealistiske Digter blot ved Poesiens og Sandhedens Magt vinder Prinsessen og det halve Kongerige. Han gør det ved at føre Problemet over fra det æstetiske til det etiske Omraade. Problemet er for H. C. Andersen ikke Poesiens Sandhed, men den menneskelige Fuldkommenhed. Prinsen i hans Eventyr er en Idealist, og det ikke blot i Poesiens Verden. Heibergs Digt gør ganske vist ogsaa Krav paa at gælde i den virkelige Verden: Helten bestiger bogstavelig talt Skyerne og henter sin elskede hjem fra Fata Morganas Slot; idet de daler ned fra Himlen, bliver de tiljublet af Folket som det sande Herskerpar. Men dette heibergske Krav kan ikke tages alvorligt; det maa opfattes som et filosofisk Postulat. Heiberg blander den naturlige og den overnaturlige Verden sammen paa en ganske vilkaarlig Maade. I den Henseende har Andersen altid rene Linier.

Snedronningen staar for saa vidt Fata Morgana nærmere, som hun baade har hele hendes Grusomhed og hendes tillokkende Skønhed. Men hun er mere virkelig og farligere end Heibergs Fe, der lader sig overvinde blot ved Hjælp af personificerede Jamber og

Trochæer. I „Snedronningen“ er det Ordene i Fadervor, der gaar løs paa Fjenden. Man kan i Virkeligheden vanskeligt finde et bedre Exempel paa den heibergske Formpoesis Afmagt overfor Andersens levende, mytedannende Naturpoesi, hvor det overnaturlige kun bruges til at udtrykke en Erfaring fra det virkelige Liv. Hos Heiberg tre malede Figurer af bevæbnede Mænd, der træder ud af deres Rammer og viser sig at være Jamben, Trochæen og Molossen. Hos Andersen hedder det: „Da bad den lille G e r d a sit F a d e r v o r, og Kulden var saa stærk, at hun kunde se sin egen Aande; som en hel Røg stod den hende ud af Munden; Aanden blev tættere og tættere, og den formede sig til smaa, klare Engle, der vokste mer og mer, naar de rørte ved Jorden; og alle havde Hjælm paa Hovedet og Spyd og Skjold i Hænderne; de bleve flere og flere, og da G e r d a havde endt sit F a d e r v o r, var der en hel Legion om hende; de huggede med deres Spyd paa de gruelige Snefnug, saa de sprang i hundrede Stykker, og den lille G e r d a gik ganske sikker og frejdig frem. — —“

Sammenholder vi nu Ideen i Heibergs „Fata Morgana“ med „Snedronningen“, kommer vi til det Resultat, at det efter Andersens Mening er Snedronningen, der er Illusionernes Dronning. Det egentlige Blændværk er Forstandsispillet i Snedronningens Slot.

Snedronning-Symbolet er i December 1844 lige saa levende i Andersens Fantasi som Troldspejlet halvandet Aar før. Ligesom Troldspejlet efterhaanden udvidedes til at omfatte hele Forstandsskalaen, bliver Snedronningen Symbol ikke blot paa Forstanden, men paa alt, hvad der tryllebinder det levende Liv, ligesom Vinteren lægger Naturen i Dvale. Overført paa Menneskelivet vil det sige den Magt, der binder Fantasi og Følelse, hindrer Poesiens frie Flugt ved sit Krav om Symmetri — Snekrystallerne minder om Kunstpoesien — hindrer Følelsen i at „realisere det almene“, og dermed baade Troen og Kærligheden i at udfolde sig. Grundtvig bruger i en af sine Salmer Udtrykket „Hjertets Kulde“ og sammenligner det med et Isbjerg; og i Salmen „At sige Verden ret Farvel“ taler han om „Døden med sin Istaphaand“ — han mener det samme som Andersen, skønt hans mytedannende Fantasi ikke er saa levende som Andersens. Aller-

egentligst er Snedronningen jo et *Dødssymbol*, ligesom Isjomfruen; Andersen kendte hende fra sin Barndom; i Spøg havde Faderen vist ham hende paa Ruden; der var frosset en Figur ligesom en Jomfru mellem Isblomsterne — kort efter var Faderen død. Grundtvig og Andersen havde samme rent fysiske Uvilje mod at dø.

Snedronningens Slot er en Allegori over Tomhed og Kulde, og for Andersen var Liv og Munterhed uløseligt forenede: „Slottets Vægge vare af den fygende Sne, og Vinduer og Døre af de skærende Vinde — —. Aldrig kom her Lystighed, ikke engang saa meget som et lille Bjørnebal, hvor Stormen kunde blæse op og Isbjørnene gaa paa Bagbenene og have fine Manerer — — tomt, stort og koldt var der i Snedronningens Sale.“ Og efter denne barnlige Pathos vender Andersen sig pludseligt mod den Voksne: *Forstandisspillet* er et Billede paa den Filosofi, der tror, at Tilværelsen lader sig restløst forklare ved et System, ligesom et Puslespil. Andersen havde gjort store Studier til sit dramatiske Digt „Ahasverus“, og Problemet om Tro og Viden havde været levende i ham, lige siden han begyndte at tvivle om Kristendommens Sandhed. „Snedronningen“ er et Udtryk for hans Tilbagevenden til sin Barndoms Tro, renset for Overtro, men i Stedet fyldt med en Naturmystik, der i Virkeligheden blot er Udtryk for en stærk Livsfølelse:

„Der sad de begge to, voksne og dog Børn, Børn i Hjertet, og det var Sommer, den varme velsignede Sommer.“

I 1843 kunde Andersen nok sejrrikt ironisere over den Kritik, han var blevet udsat for, men ikke opstille nogen positiv Modsætning dertil. Derfor blev det ved „Troldspejlet“. I December 1844 skriver han et Eventyr, hvis Hovedindhold — det føler enhver Læser — er Gerdas sejrriige Kamp for at befri Kay, hendes fuldstændige Optagethed af at naa sit Maal. Det er hendes stadige, haardnakkede, altid lige friske *Tro* paa, at hun vil naa sit Maal, der er Eventyrets Hovedmotiv, hendes fuldstændige Frygtløshed, da først Naturen — Solskinnet og Svalerne — har givet hende Haab og Bølgerne sat hende i Gang: den naturgivne, ubevidste Drift sætter hende i Gang, den bevidste, viljesbestemte Tro fører hende til Maalet. Endnu stærkere er Motivet gennemarbejdet i „Historien om en Moder“. Jeg

tænker navnlig paa det Sted, hvor der staar om Moderen, at hun kom til en stor Sø, hvor der hverken var Skib eller Baad; Isen kunde ikke bære hende, og Søen var ikke lav nok til, at hun kunde vade igennem den; men over maatte hun; „saa lagde hun sig ned for at drikke Søen ud, og det var jo umuligt for et Menneske; men den bedrøvede Moder tænkte, at der dog kunde ske et Mirakel. —“ Her er Motivet ført ud i Ekstasen. Det er psykologisk rigtigt, at Andersen gør denne *Tro paa, at man er i Stand til at udføre det umulige*, karakteristisk for det kvindelige Gemyt.

Saa længe det kun er Dyr og Mennesker, Gerda har at gøre med, kommer hun frem alene derved, at hun er „et sødt, uskyldigt Barn“. Først da hun staar foran Snedronningens Slot, og Snedronningens Forposter kommer imod hende, benytter hun sin sidste Reserve og beder et Fadervor. Og da hun endelig naar ind til Kay, er det ligesom i Troldkonens Have hendes varme Taarer, der løser den bundne Natur i ham og tør Isklumpen op. Paa Hjemrejsen fortælles det først, at Naturen bliver varmere, indtil det til sidst er Sommer hjemme hos Bedstemoder. Først derefter lyder Ordene af Evangeliet: „Uden at I blive som Børn, komme I ikke ind i Guds Rige!“ Vejen gaar, som i Oehlenschlägers „Aarets Evangelium“ *gennem Naturmystikken* ind til Kristendommen.

H. C. Andersen var en meget sanddru Mand. Naar han skriver noget, kan man være sikker paa, at det er Udtryk for en sjælelig Realitet. Betegnelsen poetisk Realisme passer i lige saa høj Grad paa hans som paa Poul Møllers Digtning. Det gjaldt for ham om at gengive sine Indtryk saa nøjagtigt som muligt. Hans Digtning gik direkte fra Oplevelse til Udførelse; Mellemløbet „Planen“, det vigtigste Punkt i den heibergske Æstetik, manglede. Det, han skriver, har han virkelig følt og oplevet, og han vil, at vi skal opleve det samme.

„Paradisets Have“ er en moderne Myte om Syndefaldet, der virker saa voldsomt, at den forekommer næsten som oplevet af ham selv. Der fastholdes Eventyrets egen Mytologi lige til det sidste. Andersen kappes saa at sige med Bibelen. I „Snedronningen“ *identificeres* Eventyrets Tankegang til sidst med Kristendommen: Gerdas barnlige Uforfærdethed og Tro paa, at hun vil naa sit Maal, gøres

til eet med den kristne Tro: „Og Kay og Gerda saa hinanden ind i Øjet, og de forstod paa een Gang den gamle Psalme:

„Roserne vokse i Dale,
der faa vi Barn Jesus i Tale!“

Her har Andersen efter min Mening gjort Springet ud i Kristendommen. Afvigelsen fra Brorsons Text gør kun Tanken mere kristelig, omend mindre pietistisk.

„Snedronningen“ virker paa Læseren som et Evangelium. *Det er en Myte om, hvad det er at tro.* Det er ikke Barnetroen i almindelig Forstand, der tales om i Slutningen af Eventyret. Det er den religiøse Tro, som voksne Mennesker har, der har prøvet Livet og ladet sig blænde af mange Ting — som Gerda af den blot æstetiske Poesi i Troldkonens Have og Kay af Videnskaben og Filosofien i Snedronningens Slot, den Tro, der gør, at de skønt voksne kan være som Børn, d. v. s. ligesaa tillidsfulde og opfyldte af eet bestemt Maal, som Børn kan.

Vil man se rent psykologisk paa Sagen, kan man tænke sig, at „Snedronningen“ er skrevet som Resultat af en religiøs Krise — en Kamp mellem Tro og Viden — der er endt med en Forløsning fra Dødsfrygten. Snedronningen er jo egentlig et Dødssymbol. Troen har sejret, og Troen vil i Andersens Filosofi først og fremmest sige *Udødelighedstroen*; dens Symbol i Eventyret er det Ord, Kay ikke kunde danne alene ved Forstandens, men kun ved Kærlighedens Hjælp: „E v i g h e d e n“. — Andersen filosoferede meget i disse Aar, da han arbejdede med „Ahasverus“. Han har tænkt paa sig selv, da han skrev om Kay, der gik og slæbte paa de store Isstykker til Forstandsisspillet.

Flere Aar senere, i 1855—57, gennearbejdede Andersen atter Problemet om Tro og Viden, i den Roman, der blev Forbilledet for J. P. Jacobsens „Niels Lyhne“: „At være eller ikke være“. Den kan ligefrem læses som en Kommentar til Ideindholdet i „Snedronningen“. Niels Bryde er en mere gennearbejdet Gentagelse af Kay. Som Student bliver han grebet af den moderne Naturvidenskab og Filosofi, opgiver det teologiske Studium og bliver Læge. Hans ro-

mantiske Begejstring for Naturvidenskaben er skildret i samme stærkt baarne Stil som Kays Betagelse af Snedronningen og minder tydeligt derom.

I næsten alt det af Andersens Digtning, der ligger forud for „Snedronningen“, er Hovedmotivet *ham selv*, ofte forklædt som Aladdin. Allerede Samtiden saa det i Romanerne, Eftertiden har paavist det i Eventyrene. „Improvisatoren“ skildrer ham som den geniale Kunstner, „O. T.“ som „Sumpplanten“ med hans eget Udtryk, „Kun en Spillemand“ som den selvmedlidende, sentimentale Kunstner. Prinsen i „Paradisets Have“ er ogsaa Digteren selv, som Prof. Brix tilstrækkeligt har godtgjort. I „Snedronningen“ er alt dette borte. Selvoptagetheden er som blæst bort af dette dybt personlige Eventyr. Det vrimler med personlige Træk og Allusioner til hans tidligere — og for Resten ogsaa senere Digtning; man kan blot tænke paa Blomsterkasserne eller de røde Sko — og dog er hans Digtning her saa almengyldig som nogen Sinde.

Det er ikke blot Kay, der har Træk af Digteren selv. Om den lille Gerda hedder det f. Eks.: „Det Ord: a l e n e forstod G e r d a meget godt og følte ret, hvormeget der laa deri, og saa fortalte hun Kragen sit hele Liv og Levned og spurgte, om den ikke havde set Kay“. Andersen er i dem begge to, baade i Kay og i Gerda. Aladdin-Motivet er afløst af et Dobbeltmotiv; Digteren har i sig selv erkendt Hjertemennesket og Forstandsmennesket og stillet dem op mod hinanden. Eventyrets „Helt“ er for første Gang ikke ham selv. Det handler om Tro og Viden, om Kærlighedens Magt over Døden. Ideen har saa at sige taget Magten fra det personlige Indhold.

Vil man vide, hvorledes Andersen i 1850'erne saa paa Aladdin-Motivet, kan man faa Besked i Romanen „At være eller ikke være“, der er bygget op over samme Dobbeltmotiv*). Der fortælles om en Drøm, som Niels Bryde havde i sin Barndom: „Han drømte nemlig en Nat, at han som A l a d d i n steg ned i Hulen, hvor tusinde Skatte og skinnende Frugter næsten blændede ham; men han fandt og fik den forunderlige Lampe, og da han kom hjem med den, var det — hans Moders gamle Bibel.

*) Jødepigen Esther svarer til Gerda ligesom Niels Bryde til Kay.

Hvor betydningsfuld“ — fortsætter Andersen — „blev ikke i Tiden denne Drøm; Barnet kan drømme, hvad den Ældre først efter Livets Kamp og Strid mægter — ikke at gribe, men at øine.“

4. Historie om Prins og Prinsesse er en ganske usentimental Afvisning af Klods-Hans- eller Aladdin-Motivet, anvendt paa Andersen selv. Den fattige, slagfærdige unge Mand, der faar Prinsessen, viser sig, da det kommer til Stykket, *ikke* at være Kay*). Forøvrigt er det maaske ikke af Vejen at gøre opmærksom paa, at de to Motiver, Klods-Hans og Aladdin, ikke uden videre kan identificeres. Andersen genoptager jo Aladdin-Motivet i Romanen „Lykke-Peer“. Klods-Hans ryster han derimod af sig i den endelige Version af Motivet, han skrev i 1854, med Undertitlen „En Ammestuehistorie“, og om hvilken det hedder, at han har den „lige ud af Oldermændens Avis — og den er ikke til at stole paa.“ — Aladdin er den naive, umiddelbare Natur; Klods-Hans har, hvad man kunde kalde Frækhedens Naadegave. Og den havde Andersen netop i Sommeren 1844, under Opholdet hos Christian den 8. paa Før, maattet erkende, at han manglede. Han skriver til Edv. Collin 5. Sept. 1844: „Da spurgte [Kongen] mig, hvormeget det var, jeg aarlig havde at leve af, jeg sagde 200 Species; „det er ikke meget“, svarede han. „Men jeg behøver ikke meget,“ svarede jeg, „desuden give mine Arbejder mig ogsaa Noget.“ „Hvormeget omtrent?“ „12 Rdl. for Arket.“ „Det er ogsaa kun lidet,“ sagde han. Jeg taug og fandt det altfor stygt at sige: vil De give mig noget meer. Grev R a n t z a u meente, Kongen havde lagt mig Ønsket lige i Munden; — —.“ Brevet slutter:

---

*) Allerede i „Grantræet“ har Andersen villet indlægge en Version af Klods-Hans-Motivet. I selve Eventyret er der ikke blevet andet tilbage deraf end Titlen: „Klumpe-Dumpe, der faldt ned af Trapperne, men kom dog i Højsædet og fik Prinsessen.“ Den oprindelige Form, der havde Titlen „Klodde-Hans“, er skrevet 30. Nov. 1844, „Grantræet“ 4. Dec. og „Snedronningen“ 5.—8. Dec. samme Aar (Hans Brix: H. C. Andersen og hans Eventyr). Andersen kasserede „Klodde-Hans“ og skrev i Stedet „Grantræet“, der er en alvorlig Advarsel mod at leve i Drømmene om en større Lykke end den, der er blevet en til Del. „Grantræet“ handler — efter min Mening — ikke om Andersens eget Liv, men om et Liv, der er spildt, fordi det er bygget paa Illusion og ikke paa Virkelighed. Den Tone, der gaar igennem det, er ikke fortvivlet, men moraliserende og streng.

„Siig mig, har min naturlige Følelse her ledet mig galt, som man siger?“ Det er ikke Klods-Hans*).

II

H. C. Andersen ironiserer i „Snedronningen“ ganske overlegent over sin Lyst til at fortælle sin egen Historie. Først og skarpest i Fortællingen om Blomsterne i Troldkonens Have, der — ligesom Grantræet — kun kunde fortælle deres eget Eventyr eller Historie. Blomsternes Historier er skrevet i samme subjektivt-sentimentale Stil, som „Billedbog uden Billeder“ fra 1840. Ingen af dem interesserer Gerda, fordi de ikke kan fortælle hende noget om Kay. Og Rensdyret i 6. Historie fortæller ganske vist hele Gerdas Historie, „men først sin egen, for det syntes, at den var meget vigtigere.“ Det er noget nyt i Andersens Digtning, at han saaledes vender sig mod sin egen tidligere Produktion, dømmer sig selv. „Snedronningen“ er ikke blot skrevet ud fra et nyt Livssyn: det er livsbekræftende, hvor „Paradisets Have“ var pessimistisk. Det er ogsaa skrevet ud fra et nyt Syn paa Digteren selv.

Vil man nu gaa ud over Eventyrets Ramme og spørge: „Hvorfra stammer da dette nye Livssyn og Syn paa ham selv hos den modne Digter?“ — saa tror jeg, Svaret er: „Fra *Jenny Lind*“. Hun er med i Eventyret, ligesom H. C. Andersen selv.

I Afsnittet om Jenny Lind i „Mit Livs Eventyr“ har han klart udtalt hendes Betydning for ham. Han taler her om „et Venskab af stor aandelig Betydning“. „Tidligere — siger han — har jeg omtalt enkelte Personer af offentlig Character, som have været af Indvirkning paa mig som Digter. Ingen har i ædlere Betydning været det mere end Den, jeg her vil vende til. Den, ved hvem jeg lærte ligesom end mere at glemme mit eget *Jeg* og føle det Hellige i Kunsten, erkjende den Mission, Gud har givet mig som Digter.“ Og i

---

*) Samme Dag havde Andersen derimod Grund nok til at føle sig som Aladdin. Det var 25-Aarsdagen for hans første Komme til København. Grev Rantzau udbragte hans Skaal, og Kongen og Dronningen lykønskede ham og underholdt sig med ham om hans Liv. (Mit Livs Eventyr, 1930, S. 245—46).

Slutningen af Kapitlet har vi hans egne Ord for, at „ved hende har jeg lært, at man maa glemme sig selv i det Høieres Tjeneste!“

Om sit personlige Forhold til Jenny Lind skriver han: „Der kunde skrives derom en Digtning, en Hjertets Bog“, han tilføjer forsigtigt: „jeg mener mit“. H. C. Andersen forstod i sit Venskab med Jenny Lind at suge al den Glæde ud af det, han kunde faa, selv om det bragte ham Sorg: „Med en Broders hele Sind skattede jeg hende, var lykkelig ved at kjende og forstaae en saadan Sjæl.“ Bekendtskabet med hende bragte ham den afgørende Selverkendelse. Han saa hendes Liv som en Parallel til sit eget og samtidig hendes Personlighed som et Ideal af Sandhed og Natur. Ved hende forløstes han fra den stadige Dyrkelse af sit eget Jeg.

Han kalder hende i „Mit Livs Eventyr“ et *Geni*: hendes svenske Sange var, siger han, „frembaarne af saa reen Qvindelighed med Geniets uødelige Præg.“ Det er maaske Forklaringen paa, at han kalder „Snedronningen“ „Genialitetens Sejrr“. Andersen bruger i det hele taget Ordet Genialitet i en anden og mere udvidet Betydning end vi — ikke blot om den intellektuelle Overlegenhed. I „At være eller ikke være“ bruger han det i en lignende prægnant Betydning: om Evnen til at fatte den store Sammenhæng mellem Natur og Aand. Han bruger det især om den intelligente, fromme Esther: „Det Ualmindelige, om vi hos hende tør kalde det Genialiteten, kom frem.“ Og om Niels Brydes Kærlighed til hende hedder det: „Han havde troet, at Berøringspunktet var hendes Forstand; Aanden, det ubevidste Geniale, der straaede klart fra den dybe, rene Grund, var det.“ — Naar Andersen den 10. Dec. 1844, altsaa faa Dage efter at have afsluttet „Snedronningen“, i et Brev til Ingemann kalder det „Genialitetens Sejrr over den kolde Forstand“, maa det opfattes i rent romantisk Aand, om den umiddelbare Sjæls Sejrr over Forstandsmennesket. Andersen har med disse Ord villet vise Ingemann, hvor godt Tankegangen i hans Eventyr passede med Ingemanns egen Filosofi.

Det er allerede i en svensk Bog, „Den danske sagodiktaren i Sverige och bland Svenskar“, af *Astri Heimer* med stærke Grunde hævdedet, at det er Jenny Lind, der ligger bag ved Skildringen af Gerda

Jenny Lind. Efter Maleri af Eduard Magnus.

i „Snedronningen“. Dette maa naturligvis ikke opfattes, som om Gerda var et Portræt; hun er et Symbol, hvori det, H. C. Andersen beundrede højest hos Jenny Lind, er indgaaet. Det afgørende Kriterium er i Virkeligheden — som ogsaa af Astri Heimer fremhævet — de første Ord, hvormed Kay og Gerda karakteriseres: „De vare ikke Broder og Søster, men de holdt lige saa meget af hinanden, som om de vare det.“*) Men ogsaa Slutningen af Eventyret peger henimod Jenny Lind; hendes Betydning for H. C. Andersen genspejles deri, at det er Gerda, der optør Isklumpen i Kays Bryst. Astri Heimer bemærker, at man efterhaanden faar en tydelig Fornemmelse af, at de skal blive Mand og Hustru. Ja, men det fortælles ikke, at de bliver det. „Snedronningen“ er, som Prof. Rubow siger, „en Kærlighedshistorie en miniature.“ Men man maa tænke sig til Slutningen.

Maaske har Andersen, da han skrev „Snedronningen“, endnu haft en svag Gnist af Haab om, at hans egen Kærlighedshistorie kunde faa en lykkelig Ende. Maaske har han allerede opgivet dette Haab. Ved Jenny Linds Afrejse fra København den 20. Sept. 1843 havde han ifølge sin Dagbog givet hende et Brev, hvori han erklærede hende sin Kærlighed. Godt en Maaned efter, den 27. Okt., modtog han et Brev fra hende, som ikke er trykt, men refereret af Prof. *Helweg* i hans Bog om H. C. Andersen. „I dette Brev — siger Prof. Helweg — skriver Jenny Lind rent ud, at der ikke kan være Tale om Ægteskab. Hun tilbyder at være ham en Søster, men slaar i klare Ord fast, at mere kan hun ikke være.“ Det næste Brev fra Jenny Lind til H. C. Andersen, der er bevaret, er fra 19. Marts 1844. I dette Brev beder hun paa den eleganteste og hjerteligste Maade sin „Broder“ undskylde hendes Tavshed og takker for de tilsendte Eventyr, især „Den grimme Ælling“. Derpaa skriver hun:

„Nu längtar jag mycket efter den stund, då jag mundtligen kan få säga min gode broder, hur jag är stolt öfver den vänskap, jag fått röna, och med mina visor uttrycka en, om än obetydlig, tack-

---

*) For Astri Heimer er det især om at gøre at afkræfte Prof. Brix's Antagelse, at Gerda skulde være Andersens Halvsøster Karen. Det er jo ogsaa en mærkelig Antagelse, naar man ved, med hvilke Følelser Andersen saa paa „sin Moders Datter“, som han plejer at kalde hende; hun mindede ham jo stadig om, at han var „Sumpplanten“.

samhet! — men min bror bör visserligen bättre än någon annan uppfatta vårt svenska ordspråk: h v a r f å g e l s j u n g e r e f t e r s i n n ä b b !

— — —

Vet min gode broder! jag har så trefligt hos mig. Glada, solljusa rum, en näktergal och en grönsiska; den sistnämnda är likväl sin beryktade kamrat vida öfverlägsen i att sjunga; — ty under det den förstnämnde sitter ruggig och tyst på sin pinne, hoppar den andra i sin bur och ser så vänlig och lefnadsglad ut, som vore han till börja med alls icke afundsjuk utan i det stället funne sig blott skapad för att uppmuntra sin tysta vän! — Sedan sjunger han en sång — så hög — så djup — så älskvärd och klingande, att jag sätter mig bredvid honom och inom mig uppstämmer en ohörbar lofsång till den, som „m ä k t a r s å m y c k e t i d e s v a g a“. Ack! det är gudomligt att känna sig riktigt god till sinnes! Min gode bäste broder! Jag finner mig nu så lycklig. Jag är som komme jag från ett stormigt haf in i en fredlig koja. Många strider hafva lugnat sig, många tankar klarnat! mången stjerna tindrat upp igen! — och jag böjer knä inför nådens thron och utropar: Ske Guds vilje i allt!

Farväl! Gud välsigne och skydde min broder önskar af hjertat den tillgifne systren

Jenny.

— — — För all del — skrif snart till mig — och tyck ej, jag begär för mycket; men det är så roligt att läsa och få bref från Dem!“*)

I dette Brev har vi hele Jenny Lind i hendes Holdning over for H. C. Andersen. Hun siger ham med de hjerteligste og smukkeste Ord, hvor taknemmelig hun er for hans Venskab, og lader ham dog ganske tydeligt forstaa, at andet end „Broder“ og „Søster“ var de ikke og kunde de ikke blive. I Billedet af „näktergalen“ og „grönsiskan“ anskuer hun — i Andersens egen Stil — Forholdet mellem sig selv og ham og udtrykker paa den fineste Maade sin Ærbødighed for hans Geni. Men — ganske overraskende for os — vender hun Taknemmeligheden mod „den, som mægter saa meget i de

---

*) Breve til H. C. Andersen, udg. af Bille og Bøgh, S. 385f.

svage“. Og Brevet klinger ud i et „Ske Guds Vilje“. Endnu tydeligere har hun udtrykt det samme i et Brev fra 1845, der slutter:

„Guds Vålsignelse ledsage Dem, *så har De nog*. Jag förblifver Dem en god

syster

Jenny.“

Hun følte det som sin Opgave at føre Andersen ind til Kristendommen — derudover intet. Naar hun havde gjort det, følte hun sig løst fra sin Forpligtelse over for ham. — H. C. Andersen har dog nok hæftet sig mere ved Efterskriften til Brevet fra Marts 1844.

Prof. Helweg har i sin Bog utvivlsomt bedømt Andersens Forhold til Jenny Lind rigtigt. Han skriver: „Medens Riborg Voigt var den første Kærlighed, Louise Collin den ved Husvarmen fremkaldte Tilbedelse og Sophie Ørsted et kort Sværmeri, var Jenny Lind *hans Manddoms store Passion*.“ Rigtigere kan det næppe siges. At Afslaget fra Jenny Lind fik afgørende Betydning for H. C. Andersen som Menneske og som Digter, at det er maaske den centrale Oplevelse i hans Liv — der faldt samtidig med hans Kulmination som Kunstner — har det ikke været Helwegs Opgave at paavise. H. C. Andersen kunde her for første Gang ikke skyde Skylden for sit Vanheld paa de ydre Omstændigheder. Han var for første Gang helt jævnbyrdig. Han stod paa Højden af sin Kunstnerbane, vidste, at han ikke kunde udvikle sig højere ad denne Vej; nu kunde han endelig „realisere det almene“, gifte sig, blive et rigtigt Menneske; nu var dette det næste Maal at stræbe efter — og saa viste det sig, at det ikke var til at naa. Han var og blev „Virtuos og Pebersvend“. Stærkere har han vel næppe nogen Sinde før følt Kulden fra Omgivelserne slaa sig i Møde end her, hvor den kom fra den jævnbyrdige, Geniet, Barnet selv.

Han oplevede her, hvad han havde digtet om i „Paradisets Have“: „Hendes Ansigt var mildt som en glad Moders, naar hun ret er lykkelig over sit Barn“ — men han maatte ikke kysse hende.

I et Brev til *Henriette Wulff* paa Vejen til Vestindien skriver han den 10. Sept. 1850 bl. a. følgende:

„Min kjære søsterlige Veninde!

— — — Vær ikke bedrøvet for mig, om De ved Deres Tilbagekomst ikke fandt mig; jeg har levet nok, modtaget uendelig Meget af Gud og saa meget Godt af Menneskene. — — — Jeg troer ikke længere paa en Fremtid for mig; der er Intet, jeg stræber efter, Intet jeg veed af Stort og Herligt jeg kan naae, og det er Ormen, som gnaver; — men jeg vil ikke bedrøve Dem! Betragt det ogsaa kun som en Stemning, jeg er i denne sidste Aften, idet jeg skriver dette Levvel! — — Flyv lykkeligt over Havet! — — Den Sidste af mine Kjære, der gik over disse dybe Vande, var Jenny Lind. *Ogsaa hun har kaldt mig Broder; men der er det en Maske.* Hende ser jeg aldrig, men Dem, lever jeg; vær De mig altid en god, sand Søster!“

Det Spørgsmaal rejser sig af sig selv, om Jenny Lind ikke har givet Farve til selve Snedronningen.

I sin Redegørelse for Korrespondancen mellem H. C. Andersen og Jenny Lind*) skriver Prof. Helweg bl. a.: „Gennem Brevene gaar, samtidigt med at man tydeligt fornemmer hendes varme Venskab for Andersen, en bevidst Bestræbelse for at holde ham paa Afstand. — — Hun har ondt af ham og undgaar direkte at udtale, at hun ikke elsker ham, men hendes Ord lader ingen Tvivl derom. Paa den anden Side er det umiskendeligt, at Andersens Følelser har været heftige, og hun har svært ved at dæmpe hans Lidenskab.“ Baade i 1844 og 45 maa hun berolige ham, da han har hørt, at hun vil gifte sig, og nu er skinsyg. Først efter den 21. Okt. 1845, da hun ved en officiel Afskedsmiddag havde erklæret ham for sin Broder frem for alle andre og drukket hans Skaal, forstod han, at der ikke var noget Haab.

I den Jenny Lind-Biografi, der efter hendes Død blev udgivet under Ledelse af hendes Mand, *Otto Goldschmidt**)*, gives der i et særligt Kapitel en Skildring af hendes Personlighed. Vi finder her i Virkeligheden alle de Træk, der i H. C. Andersens Øjne kunde gøre hende til Snedronningen. Først det dronningeagtige, Bevidstheden

*) Hjalmar Helweg: H. C. Andersen, S. 133—34.

***) Holland & Rockstroh: Jenny Lind, Leipzig 1891.

om at være noget enestaaende: hun opfattede lige fra sin første offentlige Optræden sit Kunstnerliv som en guddommelig Mission, — det uforanderlige i hendes Karakter: „ein Gewissen treu und scharf wie Stahl“, — det overjordiske: „Keine Illusion verwirrte sie, keine weltliche Pracht konnte sie je verlocken.“ Og endelig hendes ubarmhjertige Kulde over for dem, der forsøgte at trænge sig ind paa hende. Andersen havde selv, da han i 1840 opsøgte hende paa hendes Hotelværelse i København, mødt det „afvisende Blik“, den „Trækken sig tilbage“, den „skarpe Mønstring af den nyankomne“, der omtales i Biografien, og som „ofte gjorde Mødet med hende til et pinefuldt Øjeblik for dem, der maaske i Timer og Dage forinden havde drømt om denne Lykke, men nu, da et koldt, stolt Blik ramte dem, gerne vilde være sunket i Jorden.“

Senere, f. Eks. da de mødtes i London, fik Andersen ganske vist den privilegerede Stilling at være den eneste fremmede, med hvem hun vilde omgaas. Men hendes Kølighed i Forholdet til ham fremgaar tydeligt af en let henkastet Efterskrift i et Brev til Balletmester Bournonville fra den 20. Jan. 1846, hvor hun fortæller om deres Samvær hos Kongen af Preussen: „Ni hade bestämdt skrattadt Eder sjuka, om ni sett Anderssen her; han fäktade på, så det var en lust; han talade ej om annat än Kungar och Prinsessor, och till slut så blef han ändå litet — trött, den beskedliga själen!“*)

Der er ikke Grund til at lægge videre Vægt paa en saadan Udtalelse. Alene det, at Jenny Lind trods al sin Hjertelighed kun vilde være ham en Søster, var for H. C. Andersen nok til at gøre hende til Snedronningen. Det hedder i Slutningen af 2. Historie: „K a y saa paa hende; hun var saa smuk; et klogere, dejligere Ansigt kunde han ikke tænke sig; nu syntes hun ikke af Is, som den Gang hun sad uden for Vinduet og vinkede ad ham; for hans Øjne var hun fuldkommen, han følte sig slet ikke bange, han fortalte hende, at han kunde Hovedregning, og det med Brøk, Landenes Kvadratmile og „hvor mange Indvaanere“, og hun smilte altid; da syntes han, det var dog ikke nok, hvad han vidste, og han saa op i det store, store Luftrum, og hun fløj med ham, fløj højt op paa den sorte

---

*) Stedet er aftrykt i „Museum“ for 1894, men i betydeligt mildnet Form.

Sky, og Stormen susede og brusede, det var, som sang den gamle Viser. — "I denne storartede Fantasi er — efter min Opfattelse — Billedet af Jenny Lind gledet ind bag Symbolet paa „den kolde Forstand“ og har givet det Liv og Dybde.

Af endnu større Vigtighed er imidlertid en ejendommelig Genta-gelse af selve Forløsningsscenen i „Snedronningen“, hvor Gerdas varme Taarer optør Kays kolde Hjerte. I „Under Piletræet“ har Andersen — i 1852, da Jenny Lind havde giftet sig med sin Akkompagnatør — atter skrevet sin egen Kærligheds Historie, i Historien om Knud og Johanne. Til sidst drømmer Knud, at Johanne alligevel kommer til ham, og at de knæler sammen foran Alteret: „— og hun bøjede sit Hoved over hans Ansigt, og der trillede iskolde Taarer fra hendes Øjne, det var Isen, der smeltede om hendes Hjerte ved hans stærke Kærlighed, og de faldt paa hans brændende Kinder og — han vaagnede ved det og sad under det gamle Piletræ —.“

Snedronningen er *Hjertets Kulde*, ikke blot i abstrakt Forstand, men saadan som Andersen selv havde oplevet den. Hun har levet i hans Fantasi, ligesom Jenny Lind. I den Vinter og Sommer, der var gaaet siden Efteraaret 1843, havde han ikke kunnet finde ud af, om Jenny Lind var Gerda eller Snedronningen. Nu, i Dec. 1844, har Tankerne klaret sig, og Symbolerne er blevet tilbage.

I Afslutningsordene til „Mit Livs Eventyr“ (1855) hedder det til sidst: „I vor Fremskriden mod Gud fordunster det Bittre og Smertelige, det Skjønne bliver tilbage, man seer det som Regnbuen paa den mørke Sky.“ En saadan Regnbue paa den mørke Sky er Eventyret „Snedronningen“.

I 1846 skrev Andersen sit lille, dybt vemodige Digt: „Min lille Fugl, hvor flyver Du —“, som af Astri Heimer utvivlsomt med Rette opfattes i Tilknytning til Jenny Lind. Og i 1850 sendte han Fru Louise Lind, Edv. Collins Søster, „en lille Romanze som kom over mig forleden Aften“:

Hvil sødt!

Som var du lagt i Dødens Skrin,
Du min Erindrings Rose faur og fiin.
Du er ei Verdens meer, du er kun min,

For dig jeg synger, mine Taarer trille,
 Natten er smuk, Natten er stille.
 Dødt! — Alt er dødt.

Hvil sødt!

Hvert Barn i Ly af Fadervor.
 Du Lidende, i Søvnens Sundhed groer,
 Og du som elsker, haaber, barnlig troer,
 Gid ingen Drøm dig ved din Lykke skille.
 Natten er smuk, Natten er stille.
 Dødt! — Alt er dødt.

I sit Brev tilføjer Andersen: „Giver De H a r t m a n n en Afskrift af den, saa sætter han nok Musik til den; thi her er Tonerne Jomfruen som mangler.“ Det sidste Udtryk er collinsk Jargon; Fætteren Gottlieb Bindsbøll havde om en elegant Trappe sagt: „Der er ingen Uskyldighed ved den Trappe, Jomfruen mangler.“ Denne Kommentar meddeler Edv. Collin omhyggeligt i sin Bog; derimod gør han ikke opmærksom paa det dobbelttydige i Udtrykket: „— thi her er *Tonerne* Jomfruen som mangler.“

20.—5.—1940.

WILLIAM MICHELSEN

LOUIS BOBÉ

H. C. ANDERSEN OG WEIMAR

Fyrstehjemmet i Thüringerskoven, „hvor Luther talte og Goethe sang“, var i et Aarti og mere Maalet for H. C. Andersens Vandrelængsler paa hans mange og lange Trækfugleveje. Det inderlige og prøvede Venskab, der forbandt Digteren, som saa Verdens Lys i den trange Gyde i Odense, med Storhertug Carl Alexander, Slotsherren paa Wartburg, den tro Vogter af Weimars stolte Traditioner fra Goethetiden, er i sig selv et Eventyr i Digterens Liv.

Som den præsumtive Arving til det lille suveræne Fyrstendømme havde Carl Alexander fra sin Fødsel og indtil sit 14. Aar været overvaaget af Goethes Omsorg. Digterens Sønesønner, Wolfgang og Walther, blev hans Legekammerater, og trods deres velkendte Særheder var han dem tro hengiven til begges Død. Deres Søster, den tidligt afdøde, yndefulde Alma, havde paa sit første Hofbal traadt Dansen med ham til Tonerne af den indsmigrende Kaiserwalzer. Titanidernes Moder, Goethes Svigerdatter, Fru Otilie, vedblev uanset alle sine Uregelmæssigheder at være hans usvigelige Veninde.

For Carl Alexander var Goethe hele Livet igennem hans faste Ledestjerne, og endnu i sine sidste Dage bekendte han, at alt kunde han undvære, blot ikke Goethe. Alt hvad der stod i Forbindelse med Digtning, Kunst og Videnskab besjælede ham fra tidlig Ungdom af. Hans Livsmaal var at gøre Weimar, „Musernes Enkesæde“, til et efterklassisk Kulturcentrum. Det blev en Passion hos ham at ville drage kendte Personligheder og vaagnende Talenter i tysk Aandsliv til Weimar, hvilket ofte strandede paa, at hans Chatolkasse ikke tillod ham at sikre deres økonomiske Existens, og han forstod sig grumme lidt paa Penge. Adskillige af Tysklands fremtrædende litterære Navne, som Paul Heyse, Ernst von Wildenbruch og Richard Voss, er dog uadskilleligt knyttede til Carl Alexanders Weimar. Paa Musiklivets Omraade er det tilstrækkeligt blot at nævne Liszt og Wagner.

De romantiske og historiske Storhedsdrømme, der opfyldte Ætlingen af de kunstelskende thüringske Landgrever, satte det synligste Minde i Storhertugens Rekonstruktion af Wartburg, som han gennem et mangeaarigt maalbevidst Arbejde lod føre tilbage til dets formodede Ydre og Indre paa den Tid, da Landgreve Herman, Minnesangernes Beskytter, og Elisabeth den Hellige boede paa det sagnrige Skovslot. Da alt stod færdigt, ogsaa det Hus, hvori Luther som Junker Jørgen havde fundet Tilflugt, afholdtes der straalende Fester i middelalderlige Kostumer i Belysning af Begfakler og Vokskærter. Hvad man end vil indvende mod Restavreringen og det indre Udstyr, navnlig mod Moritz von Schwinds sødladne Vægmalier og de mange, tit persiflerede Tankesprog rundt om i Salene, er og bliver Genrejsningen af Wartburgs Klippede en Bedrift af Rang.

De hidtil offentliggjorte Brevskifter, Storhertugen førte, saasom med H. C. Andersen og Fanny Lewald, vidner om hans Entusiasme, hans Finsans overfor Fænomener og Mennesker, hans Idérigdom og ikke mindst om hans trofaste Sind og Hjertets Hukommelse. I den almindelige Bevidsthed, der ikke havde et umiddelbart Kendskab til disse hans værdifulde Egenskaber, skosede man over hans ceremonielle Væsen, hans maniererede skønlitterære Sprog, og utallige er de Serenissimus-Anekdoter, man har hæftet paa ham. Hvem der af genlevende Vidner fra hans Tid nu om Dage gæster Weimars klassiske Steder, vil finde, at en genius loci er bortflygtet, og at hans Minde, om det end aldrig kan udslettes helt, dog er stærkt blegnet.

I alle sine Bestræbelser for paany at gøre Weimar til et Kulturcentrum mødtes Carl Alexander med sin Gemalinde Storhertuginde Sophie født Prinsesse af Nederlandene, hans kødelige Kusine, idet begge var Børnebørn af den myrdede Kejser Paul af Rusland. Hans Farfader var Storhertug Carl August, Goethes Ven, hans Moder den af Schiller fejrede Storfyrstinde Marie Paulovna og hans Onkel Kejser Alexander, efter hvem han er opkaldt.

Mænd som Carlyle og Hebbel har berømmet Storhertuginde Sophies aandelige Betydelighed, hendes dybe Natur og vidtspændende Forstaaelse baade for reelle og ideelle Værdier, dog var hun hovedsageligt anlagt for det praktiske. Selv administrerede hun sin store hollandske Formue og anvendte den til Fordel for sit Land ved Op-

Carl Alexander af Sachsen-Weimar-Eisenach.
Efter Akvarel i Goethe Huset i Weimar.

rettelsen af Undervisningsinstitutter (Sophienstift), Skoler for Husflid og Sløjd, Organisation af Syge- og Fattigpleje. Hun bekostede, indsat af den sidste af Goethes Sønesønner til Arving af Goethehuset i Weimar, dets Istandsættelse, betryggede dets Fremtid og gjorde det almen tilgængeligt. For sine egne Midler lod hun opføre den slotslignende Bygning ved Ilm, bestemt til at rumme Goethes og Schillers og andre tyske Digteres litterære Efterladenskaber. Endelig bekostede hun ogsaa i Hovedsagen den monumentale, efter hende opkaldte Udgave af Goethes Værker. Med sine Repræsentations-evner og sin storstilede Tænkemaade vilde hun værdig have beklædt et større Riges Trone.

Som jeg husker Storhertuginde, virkede hun trods sin lille Skikkelse imponerende ved sin ranke Holdning og fornem kølige Ro. Hendes udprægede Hofsprog var isprængt med mange franske Ord, og Organet præget af hollandske Gutturallyde.

Saaledes havde dette enestaaende ejendommelige Fyrstepar gennem et halvt Aarhundrede præget deres Residensstad, og de efterlod et blivende Indtryk hos alle Fremmede, der gæstede Weimar paa Goetheselskabets aarlige Festdage og fik Foretræde for Storhertugen og hans Gemalinde, som modtog dem med udsøgt Artighed. Dette har ogsaa jeg erfaret, da jeg i 1896 som Schillerforsker og H. C. Andersens Landsmand havde den Oplevelse at overvære Højtidelighederne ved Indvielsen af Goethe-Schiller Arkivet.

Den Gang var saa meget endnu uforandret bevaret fra den Tid, da H. C. Andersen færdedes i Weimar. Der levede af den ældste Generation ikke helt faa, der ikke alene mindedes ham, men endog fra deres tidligste Ungdom erindrede Goethe, og hvis Navne forekommer i „Mit Livs Eventyr“. Da Eduard Lassen, Liszts Efterfølger som Kapelmester i Weimar og barnefødt i København, paa hin Festsdag for 44 Aar siden dirigerede Beethovens 9. Symfoni, Schillers „Lied an die Freude“ og der fra Sangerkoret lød Ordene om Ven-skabets store Lykke, maatte man som Dansk tænke paa H. C. Andersens Ven Storhertug Carl Alexander, der højtbedaget, men ukuet af Aarene, ved sin Indtræden i Salen opfyldte Forsamlingen, sikkert den sidste store festlige i hans Tid, med en uforglemmelig Stemning.

Storhertugen var den Gang 78 Aar gammel, men endnu aandeligt

bevæget. Skønt i civil Galla, med det gyldne Vlies' Halsdekoration og den weimarske Falkeordens Stjerne paa Brystet, som man kender den fra Goethe-Portræter, mindede han mest om Officerstypen fra 1848. Hans Træk var uskønne, og Tankefuren over Næsen gav ham et strengt Udtryk, som dog mildnedes, naar han talte. For alle havde han et venligt Ord.

Paa sin første Rejse til Tyskland 1831, Aaret før Goethes Død, havde Andersen til Hensigt at hilse paa Digteren af „Faust“, men da denne var skildret ham som fornem og afvisende, opgav han Tanken.

Da Andersen første Gang gæstede Weimar, var han nær ved de fyrretyve Aar, havde sin store Udenlandsrejse bag sig og var kendt i den tyske Læseverden gennem vidt udbredte Oversættelser af hans Eventyr, Billedbog uden Billeder, Improvisatoren, O. T., Kun en Spillemand og En Digters Basar.

H. C. Andersen kom første Gang til Weimar St. Hansdag 1844. Han boede hos Friherre von Beaulieu-Marconnay, hvem han havde lært at kende under et Besøg i Oldenburg. Gennem ham blev Andersen ført sammen med Veteranerne fra Goethetiden, Eckermann og Kansler Müller, hvilken sidste kørte med ham ud til Skovslottet Ettersburg. Det var netop Carl Alexanders Fødselsdag, der af Omegnens Bønder fejredes med en Folkefest. Andersen blev præsenteret for det regerende Fyrstepar, Arvestorhertugen og hans Gemalinde. Alle modtog ham venligt. Med Carl Alexander gik han i Skær-sommernatten under de duftende Linde i Lampernes brogede Skær. De to fandt straks hinanden. Hertugen kendte Andersens Eventyr, læste selv et op af dem, ligesom Digteren til alles Bifald læste flere højt. Eckermann, hvis store Godmodighed og barnlige Sind Andersen fremhæver, mente, at Arvestorhertugen, naar han kom til Regeringen, vilde indkalde Liszt og ham, hvem han begge syntes at ynde særdeles. Andersen kunde da tænke sig at dele sin Tilværelse mellem København og Weimar. Afskeden mellem Carl Alexander og H. C. Andersen formede sig hjerteligt, og et paafølgende Brevskifte banede Vejen for en nærmere Forstaaelse mellem de i mangt og meget aandsbeslægtede Naturer.

I et Brev, skrevet i Slutningen af August 1844 paa Glorup, gen-

kaldte Andersen Minderne fra Dagene paa Ettersburg, som han kaldte et smukt Kapitel af sit Livs Eventyr. Han undsaa sig for at lade en kyndig Haand fjerne de utallige, grove Forsyndelser mod det tyske Sprogs simpleste Regler, men netop i sin umiddelbare Form, sin troskyldige og hjertelige Tone efterlader dette hans første Brev som ogsaa de følgende til Carl Alexander et ejendommeligt velgørende, ægte Indtryk paa Læseren. I sit udførlige, venlige Svar bad Hertugen vor Digter om for Fremtiden at betragte Weimar og særlig hans Bolig som sit Hjem. „Naar min Søn“, skriver han, „en Gang er naaet til at begribe, at der udover hans lille Seng, hans Ammes Bryst og Barnestuen endnu findes en anden Verden, vil Deres Navn være blandt de første, som han vil lære at elske. Jeg selv tænker hver Dag paa Dem.“

I Oktober sendte Andersen sin fyrstelige Velynder en detailleret Beretning om sit Ophold paa Før, sit Samvær med Kong Christian VIII og hans Dronning paa denne idylliske Ø og sit Besøg paa Augustenborg. Fra København sendte han i Januar 1845 en Oversættelse af første Kapitel af sit nye Eventyr „Snedronningen“. „Gid jeg var Prins“, skriver han paa sin troskyldige Vis, „for at turde elske Dem med en Broders Hjerte.“ I Marts giver han Hertugen en livlig Beskrivelse af den strenge Vinter i København, da Sundet var lagt til. Fra Landskrona kom en Omnibus med 22 Mennesker over den to Alen tykke Isflade til Hovedstaden. Mellem Helsingør og Helsingborg var der ustandselig Færdsel, og den mørke Nat oplystes af et Fakkeltog, der gik fra Kyst til Kyst.

I Januar 1846 fulgte Andersen Hertugens gentagne Opfordringer om at komme til Weimar, hvor han blev en hel Maaned, og Samværet udviklede sig til et virkelig venskabeligt Forhold. Carl Alexander trykkede ham atter og atter til sit Bryst, bad ham betragte Weimar som sit Hjem og, om han vilde, blive her til Stadighed. Om Aftenen kom Hertugen ind i hans Stue, og de talte sammen til langt ud paa Natten. Denne Gang indførtes Andersen i det selskabelige Liv, mødte ved Taflet, hvor han sad ved Hertugens venstre Side, i Hofdragt med trekantet Hat og Kaarde, og tiltaltes af Lakajen med „Gnädiger Herr“. Hertuginde kom ikke til Stede, da hun var i Barnsnød, men bad ham hilse og sige, at hun skulde holde sig som

den standhaftige Tinsoldat. Andersen legede med Hertugens førstefødte lille Søn, som Moderen kaldte „Klumpe Dumpe“, og han digtede til Barnet det bekendte Vers: Pandeben-Øjsten, som blev oversat paa Tysk. Ogsaa Carl Alexanders Moder, Storhertuginde Maria Paulovna, viste Andersen megen Venlighed. Hun kunde tale med ham om sit Ophold i Danmark og Slesvig, da hun i Aarene 1806—7 efter Slaget ved Jena sammen med sin Gemal Carl Friedrich og sin Svoger Prins Bernhard af Weimar havde boet først i Constantin Bruns Gaard i København og senere i det bjelkeske Palæ i Slesvig, hvor Landgreve Carl af Hessen havde taget sig af den landflygtige Familie. Besøget i Weimar blev yderligere begivenhedsrigt for Andersen, idet Jenny Lind optraadte her paa Theatret og gjorde stormende Lykke i „Norma“. Forrige Gang, de to mødtes, var i København ved Thorvaldsens Grav, nu ved Schillers og Goethes Kister. Da Andersen drog Syd paa, tog Carl Alexander en bevæget Afsked med ham, idet han sagde: „Vi er Venner for hele Livet“.

I Rom modtog Andersen flere Breve fra Carl Alexander og skrev selv til denne: „Andre Fyrster har givet mig Ære og Ærestegn. De har givet mig en Plads i Deres Hjerte. Italien har ingen bedre Sol end den, der lyser for mig ud af Deres Sjæl. Hvis hele Verden, som jeg, kendte Deres Hjerte, vilde den elske Dem.“

Paa Hjemvejen fra Italien tilbragte Andersen samme Aar fjorten Dage i Weimar i August og Begyndelsen af September. Det fortrolige Forhold mellem Hertugen og Digteren befæstedes og uddybedes ved denne Lejlighed meget, særlig paa deres lange Spadsereture i Belvederes og Tiefurts skønne Parkanlæg. Ogsaa i Morgentimerne var han alene med Carl Alexander, hvis huslige Liv tiltalte ham saa meget. Arvestorhertuginde red Fedtelam med sin lille Søn og sang dertil Andersens Børnerim „Pandeben-Øjsten“ i tysk Oversættelse.

Der foreligger særlig for Aarene 1846—47 en fyldig Række Breve fra Carl Alexander til hans danske Ven, der giver et højt tiltalende Billede af den aandeligt rigt interesserede, gavnelystne og idealt anlagte unge Fyrste. Naturlig, ægte og varm i sin Tone bandlyser han de banale Godtkøbsfraser og tillærte Høfligheder, hvormed fornemme Menneskers Breve som Regel er udstyrede. Hans Udtalelser om Andersens Forfatterskab og Individualitet røber ofte en fin og sund

Forstaaelse og et poetisk Blik. Paa sine Jagtudflugter og Spadsere-ture i Omegnen af Weimar og Eisenach søgte han ved at fæste sin Opmærksomhed paa Livet i Naturen Motiver til Eventyr, som han paa en fordringsløs og elskværdig Maade foreslog sin Ven til Benyttelse. Det samme var Tilfældet med de historiske Minder i Slotte-nes Sale, der satte hans Fantasi i Bevægelse. Der er Flugt og Farve over hans Gengivelse af de Stemninger og Syner, der gæstede ham baade i Wartburgs højtidsfulde Rum og i Ilmenaus Skovensomhed; der er overbevisende Varme i Fortællingen om hans store Planer til paany at gøre Weimar til et Midtpunkt for de aandelige Strøm-ninger i Tyskland og til et Hjemsted for alle Sangens Trækfugle, hvorfra de end monne komme. „Jeg gad eje den indiske Guddoms tusind Arme for at kunne kryste al den Herlighed i Naturen, som jeg hverken har Sanser, Kræfter eller Ledemod nok til at favne“, siger han i et af sine natursværmende Breve.

Vi forstaar derfor ogsaa Andersens Følelser, naar han i et Brev fra Efteraaret 1846 skriver til Hertugen: „Jeg kan ikke undvære Dem. Gennem Dem elsker og ærer jeg Fyrsterne, der i vor Tid be-dømmes altfor strengt. De forstaar mig, jeg elsker faa Mennesker som Dem, og jeg kan ikke andet.“

I Aaret 1847 var Hertugen og Andersen to Gange sammen, først ved St. Hansdags Tid i London og derpaa om Efteraaret i Weimar, hvor deres Samvær havde en mere hjertelig og inderlig Karakter end nogensinde før. De kørte ud daglig paa længere Udflugter, og Hertugen fulgte ham til Banen.

Den i Slutningen af Aaret 1847 udkomne tyske Oversættelse af Andersens episke Digtning „Ahasverus“, der rummes i 29. og 30. Bind af hans i Leipzig udgivne „Gesammelte Werke“, er tilegnet Hertugen. „Naar jeg er død,“ ytrer Digteren, „skal denne Bog for Dem og for Verden vidne om min trofaste Kærlighed til Dem.“

I Februar 1848 sendte Carl Alexanders Fader, Storhertug Carl Friedrich, Andersen den weimarske hvide Falks Orden. I sin Takke-skrivelse gav Digteren sit Hjerte Luft over Sorgen ved Kong Chris-tian VIII's Død. „Hans Død,“ svarede Fyrsten, „betyder en ny Epoke for Danmark, ja for hele Tyskland. Ved hans Bortgang bliver den alvorlige Tid endnu mere alvorfuld.“

Krigens Udbrud 1848 medførte en længere Adskillelse, og det skal siges, at Andersen, saa tungt det end faldt ham, i ret skarpe Ord, hævdede sit danske Sind. „Naar skulle vi mødes igen, min ædle høje Ven!“ skriver Andersen og fik til Svar et godt og hjerteligt, trøstende Brev fra Hertugen, hvori det hedder: „Har de Følelser, vi nære for hinanden, nogetsomhelst at skaffe med Kampen om politiske Meninger? Har vi sluttet Venskab for vore politiske Anskuelsers Skyld? Nej, vist ikke.“

I Oktober 1848 sendte Andersen Carl Alexander en smuk Skildring af de paa Glorup indkvarterede svenske Troppers daglige Liv. De sang i Slotsgaarden de samme Sange, som deres Forfædre havde sunget, da de kæmpede paa Lützens Sletter.

I Foraaret 1849 tilskrev han atter Carl Alexander et Brev, men det gik tabt. Senere hørte han til sin store Sorg, at weimarske Tropper og med dem Arvestorhertugen var marcheret mod Danmark. I September 1849 bad han indtrængende Fyrsten om at læse de af Wegener udgivne augustenburgske Breve. „Deres ædle Hjerter og alle tyske Hjerter som elske Sandheden, vil føle, at Danmark er uskyldigt og har lidt uretfærdigt.“

Af et langt Brev fra Carl Alexander, dateret fra Belvedere 17. September 1849, fortjener et Brudstykke at anføres: „Hvor skulde jeg have betraadt Hertugdømmerne, dansk Jord, uden at tænke paa Dem! Dette var navnlig Tilfældet paa Graasten. I Slesvig stod jeg af ved det bjelkeske Palæ. En ældre Herre og to kønne unge Damer stod ved Havelaagen. Han spurgte mig, om jeg vilde træde ind. Da jeg tog imod hans Opfordring, tiltalte han mig ved Navn. Det var Hertugen af Augustenborg og hans Døtre. Han førte mig ind i det Hus, han viste mig de Værelser, som mine Forældre i Aaret 1806 i Krigens Angst og Nød saa længe havde beboet, og som jeg, deres Søn, nu ogsaa i Krigens Nød betraadte. Hvilket Eventyr er dog saa eventyrligt som Livet selv! — — Hertuginde modtog mig. Vi satte os i en Vinduesforfyndning. Jeg spurgte efter hendes Sønner. De var begge i Krig. Den stakkels Kvinde græd stille og klagede mig sin Nød. Sønnerne i Felten, de selv paa Flugt, berøvet deres Besiddelser og Ejendom stod de ved Afslutningen af en glimrende Fortid foran Fremtidens dunkle Port. Denne grædende Kvinde, denne Fa-

milie paa Flugt, disse mørke, høje, øde Værelser med deres smuldrende, falmende Pragt, der talte til mig om mine Forældres egne Lidelser og Nød, — aldrig i mit Liv vil jeg glemme dette Billede! Jeg er ikke Dommer over denne hjemløse Families Handlinger, men det forsikrer jeg Dem, at hvem der saa dem i dette Øjeblik, maatte have Medlidenhed med dem. Jeg kom til Graasten, fra hvilket Slot De en Gang skrev til mig, og hvor jeg, og under hvilke Forhold, nu laa i Kvarter! I Gaarden laa der Halm, stod der Vogne, og Soldater drev omkring. Fløjen, hvori Kongeværelserne ligger, var omdannet til Lasaret, ogsaa i den anden Fløj laa der saarede Officerer. Ovenover stod nogle Stuer tomme. Det var Hertugens og hans Sønners Værelser; her indkvarterede jeg mig med min Adjutant. Jeg tænkte meget paa Dem. Nær ved Slottet var der friske Grave. Jeg stod her for første Gang Ansigt til Ansigt med Krigen.“

Et følgende Brev fra Andersen, Svaret paa nogle af Hertugen fra Holland tilskrevne Linier, omhandler Førsteopførelsen af „Mer end Perler og Guld“. Oehenschlägers Død og højtidelige Jordefærd danner Indholdet af et Brev fra Januar 1850. Carl Alexander bevidnede i hjertelige Ord sin Sorg over den store Digters Død og det Tab, Danmark herved havde lidt, og kom derefter ind paa sit personlige Forhold til Andersen: „At De i hvert Brev truer mig med aldrig mere at ville komme igen, og at Deres Breve for Fremtiden vil blive færre og sjældnere, gør mig virkelig ondt. Hvormed har jeg forskyldt det? Skal jeg da allevegne, selv hos mine Venner støde Hovedet mod den usalige Politik!“

Fredsbudskabet i Juli 1851 kom over Andersens Hjerte som en Søndagsfest. Nu kunde han atter haabe at gense sin fyrstelige Ven. Jublende glad sendte han Hertugen et Brev, og denne svarede, at han istemmede Andersens Jubel over Freden, særlig fordi den atter førte hans Hjerte tilbage til Tyskland, til Weimar.

Et Julebrev fra Andersen beretter om H. C. Ørsteds Værk „Aanden i Naturen“, som han bad Carl Alexander om at læse. „Jeg tror,“ skriver han, „at jeg som Digter endnu har flere Stadier at gennemløbe og at jeg gennem Ørsteds Skrift er naaet til et nyt. Det har hos mig opvakt en Længsel efter Videnskaben, og jeg har i saa Henseende i den sidste Tid lært meget, der har bragt Uro i min Produk-

tion og i Brevvexlingen med mine Venner. Ørsted har i mange Aar været min trofaste Ven, men nu staar han mig nærmere, da han har forstaaet min oprigtige Stræben. Som Følge af denne Udviklingsproces er min sidste Bog „I Sverrig“ atter og atter bleven omarbejdet. De behøver dog ikke at blive bange for, at jeg skulde sige Poesiens friske Liv Farvel for at stige ned i Filosofiens Regioner eller endog for at skrive didaktiske Digte. Jeg staar som Aladdin med Vidunderlampen i Videnskabernes straalende Hule.“

Hertugen viste levende Interesse for Andersens Meddelelser, men tilføjede spøgende: „Er det for at gøre mig Indflydelsen af Ørsteds Værker paa Dem selv tydelig, at De lader en hel Jordomdrejning gaa hen mellem hvert af Deres Breve? Naturen er god og kærlig, men det er De ikke, naar De lig Ægypternes hemmelighedsfulde Billeder indhyller Dem i Tavshed for Deres Venner.“

I Marts 1851 stillede Andersen Hertugen en Gibsafstøbning af sin af Jerichau modellerede Buste i Udsigt. Glæden over Soldaternes Hjemkomst, som Andersen havde fejret i et smukt Digt, lod han i rigt Maal komme til Orde overfor Carl Alexander, der naturligvis ikke kunde dele hans Følelser, men tav dertil. Efter fem Aars Adskillelse kom H. C. Andersen atter i Maj 1852 til Weimar og blev her i tre Uger, men skønt Hertugen kom ham i Møde med vanlig Hjertelighed, var Stemningen dog betydelig afdæmpet. Andersen led under den Uvilje, flere i Hoffets Kreds udviste mod ham som Dansk. Grevinde Julie Egloffstein skriver, at hun har tilbragt et Par stille, behagelige Timer sammen med ham, og „hans Individualitet har behaget mig bedre, end jeg havde tænkt, fordi han er from og mild og viser sig barnlig god og interesserer mig til Trods for sin barnagtige Egenkærlighed.“

At Carl Alexander i 1853 havde tiltraadt Regeringen, forandrede vel ikke hans Følelser overfor Digteren, men ved dennes Besøg i Midtsommeren Aaret efter synes dog det stive og ceremonielle i Storhertugens Væsen at have ytret sig. I September 1855 kom Andersen atter til Weimar, og overbragte Liszt Hartmanns Musik til „Liden Kirsten“, der fandt Naade hos Mesteren, og ved Hjælp af en ung Digter lykkedes det Andersen at tilvejebringe en versificeret tysk Oversættelse af hans Tekst. Aaret efter fulgte han Storhertugens

Indbydelse til dennes Fødselsdag, men blev her trods gentagne Opfordringer kun faa Dage. Han bivaanede Opførelsen af „Faust“ og gjorde Bekendtskab med Digteren Gutzkow, hvis Væsen misgagede ham. Det var Andersen en særlig Tilfredsstillelse at se sin Buste opstillet paa Ettersburg mellem den sidst afdøde Storhertugs og Wielands. I Dagbogen omtaler han udførligt Liszts Forhold til Fyrstinde Wittgenstein, der vakte megen Forargelse i Weimar. De mange Festligheder, Theatret, Tafler og Koncerter trættede ham. I Sept. 1857 var han sidste Gang i Weimar, hvor han, indbudt af Carl Alexander, overværede Afsløringen af Goethes og Schillers Mindesmærke og Grundstenedlæggelsen til Carl Augusts Rytterstatue. Ved Afskeden trykkede Hertugen ham, som saa ofte før, i sine Arme og kyssede ham paa begge Kinder.

Efter sin Hjemkomst til Danmark sendte Andersen under et Ophold hos Ingemann et Takkebrev til Storhertugen. Et Brev fra Oktober er opfyldt af Klager over hans vaklende Helbred og Sorg over Fru Heibergs Bortgang fra Scenen. Skønt Kejserne af Østrigs og Ruslands Sammenkomst under Storhertugens Tag havde lagt stærkt Beslag paa dennes Tid, fik Carl Alexander dog Stunder til at sende sin syge Ven nogle trøstende og opmuntrende Linier.

I Juletiden nedskrev Andersen sit Eventyr „Pebersvendens Nathue“ med Motiver fra Wartburg og Eisenach og sendte det til Carl Alexander i en god tysk Oversættelse, hvilket glædede Fyrsten meget.

Fra Aaret 1859 foreligger endnu 5 Breve fra Storhertugen til Andersen, et længere som Svar paa Digterens udførlige Beretning om Festlighederne i Anledning af Ingemanns 70 Aars Fødselsdag. Til det i Anledning af Schillers 100 Aars Dødsdag udkommende Festalbum skrev Andersen sit Eventyr „Den gamle Kirkeklokke“ som en Hyldest til tysk Sang og tyske Minder.

I Aarene 1860—61 skrumpede den før saa livlige Brevveksling ind til smaa Billetter og gik derefter i Staa endnu inden Krigens Udbrud.

Først i April 1874 genoptoges Forbindelsen, idet Carl Alexander, paa Efterretningen om Andersens Sygdom, lod forespørge telegrafisk til hans Befindende. „Min inderlige uafbrudte Deltagelse i Deres Ve og Vel, bevæger mig til at bede Dem om Efterretning,“ hedder det i Telegrammet. Herpaa svarede Andersen i et taknemligt bevæget

Brev. Heri skrev han bl. a. : „Jeg er endnu saa venligt i Deres Erindring, som i tidligere, uforglemmelige Dage. Mange vexlende og tunge Tider ligger mellem den Tid og nu, men trofast og taknemmeligt bar jeg altid i mit Hjærte Erindringen om al den Naade og Hjærtensgodhed, De har forundt mig. Under de mange store, nu snart historiske Begivenheder skrev jeg ikke, Aar fulgte paa Aar, og jeg vidste snart ikke, om jeg igjen turde forny en Brevvexling, der en Gang gjorde mig saa lykkelig. Nu fornemmer jeg, at jeg tør og kan det.“ Fra Holsteinborg sendte han atter 2. Juni et Brev, ledsaget af en tysk Oversættelse af „Lykkepeer“, for hvilken Hertugen takkede ham hjerteligt. Aaret efter sendte Storhertugen en Lykønskning til Andersens 70aarige Fødselsdag, ledsaget af Patentet som Komtur af Falkeordenen. I Takkeskrivelsen slutter Andersen i Forudfølelsen af sit nære Endeligt med Ønsket om Lykke og Velsignelse over det Land, hvorfra der var strømmet saa megen Solskin ind i hans Digterliv.

To Maaneder senere — den 11. August, blev H. C. Andersen baaren til Graven. Storhertug Carl Alexander overlevede ham i et kvart Aarhundrede og naaede at fejre sit Guldbryllup med sin Gemalinde.

Edvard Collin hævder, vel ikke med Urette, at Andersens Ophold i Weimar voldte den bratteste Overgang i hans Væsen. Livet i de fyrstelige Sale, al den overvældende Venlighed, Carl Alexander viste ham, „denne Jagen fra Fest til Fest, omgivet af Smiger gjorde ham ubillig overfor de hjemlige Forhold.“ Selv skriver H. C. Andersen i 1846: „Jeg rejser i Tyskland og modtages som en Fyrste, hvorimod hjemme er jeg behandlet som en Tigger,“ men ærlig og umiddelbar som Andersen var, bekender han, at han er bleven „fordærvet ved Hyldest af Fyrster og Aandens Stormænd“.

Selv om Tid og Rum end nok saalænge havde skilt Digteren fra hans fyrstelige Ven, gemte Carl Alexander gennem mange Aar trofast Mindet om H. C. Andersen. I sin Samtale med mig fremkom Storhertugen med følgende Udtalelser, som har indprentet sig i min Erindring.

„Det er nu et halvt Aarhundrede siden jeg og Andersen mødtes første Gang, og han har nu været død i tyve Aar. Tiden skilte os,

men jeg har aldrig glemt ham. Kort før hans Død vekslede vi hjertelige Breve. Han skrev et kønt lille Digt til min afdøde Søn. Jeg har fortalt mine Børnebørn hans herlige Eventyr. Er war ein grosser Dichter, ein lieber Mensch und mein guter Freund.“ Ogsaa Storchertuginde udtalte sig i venlige Ord om H. C. Andersen, og beklagede, at den lede Politik havde skilt dem ad, fordi han havde hævdet sig som en brav Patriot.

Danske, der nu om Dage gæster Weimar for at hylde Goethes og Schillers Manes, bør ikke glemme, at her var det ogsaa, hvor H. C. Andersens Digtergenius er bleven hyldet og æret og han selv med dyb Forstaaelse af hans Individualitet toges i Favn som næppe noget andet Sted i den store Verden, og hvor han engang selv har følt sig lykkelig som en Prins i Eventyrets Rige.

W. VAN DER VLIET

H. C. ANDERSENS PUSCHKINAUTOGRAF

SØSTRENE MANDERSTJERNA

I H. C. Andersens Autografsamling paa det Kgl. Bibliotek opdagede man fornylig et originalt Puschkin-Manuskript, hans Ungdomsdigt „Opvaagnen“*), paa hvis Bagside de fire første Strofer af den første Redaktion af Digtet „Til Vennerne“ er overstregede.

Med Andersens Haand er i Randen af første Side paa Dansk noteret: „Den russiske Digter Puschkin's Haandskrift“.

Den russiske Puschkinforskning har ved dette Fund faaet en stor Berigelse. I 1825 forberedte Puschkin en Udgave af sine Digte og besørgede selv en Renskrift. Denne sendte han til sin Broder Leo Puschkin og Vennen Pletnef. Senere kom denne Afskrift i Grev P. I. Kapnists Besiddelse og gik under Benævnelsen „Kapnistheftet“. Den russiske Digter og Puschkinforsker Maikov kendte det og gav en Beskrivelse deraf i 1896. Men i Heftet manglede de to første Sider, som nu er blevet fundet. Kapnistheftet er allerede gaet tabt, og man kender det kun fra Maikov's Beskrivelse. Saaledes er disse to Sider nu alt, hvad man har af det originale Manuskript til at belyse Puschkins Forberedelse af hans Værkers første Udgave af 1826.

I August Maaned 1862 var H. C. Andersen paa Rejse i Schweiz og traf i et Pensionat i Montreux tre russiske Generalsdøtre Elisabeth, Alexandra og Wilhelmine von Manderstjerna**), med hvem han sluttede et varmt Venskab. Navnlig den ældste, en belæst Dame, var

---

*) „O, søde Drømme, hvor er I henne? ...“

**) Elisabeth (1821—1904); Alexandra (1836—1913) ægtede Friherre Josef v. Döpfner, østrigsk Felttøjmester; Wilhelmine (1841—1921) blev gift med Kaptajn P. von Heyden. Deres Fader Karl Frederik Manderstjerna, der var russisk Infanteri-General, døde i Wiesbaden 2/5 1862. I August 1862 var alle tre Søstre i Montreux sammen med Familien Collin og Andersen. (Se H. C. Andersens Brevveksling med Edvard og Henriette Collin ved H. Topsøe-Jensen. Bd. III. S. 116). Slægten Manderstjerna er oprindelig af gammel svensk Adel, senere indført i den estiske Adelsmatrikel og i Gouvernementet Poltavas Adelsbog.

en Beundrer af hans Værker. Andersen gik Ture med dem, og om Aftenen blev der dyrket Musik, hvorunder den yngste Søster, som bemærket i hans Dagbog, sang russiske Romancer for ham.*)

Under Samværet med den danske Digter kappedes Søstrene Manderstjerna paa alle Maader om at vise ham Opmærksomhed, bl. a. ved at forære ham Blomster, og den ældste Søsters Omhu for hans Helbred kom ogsaa derigennem for Dagen, at da han skulde forlade Schweiz om Efteraaret, overtalte hun ham til, for at undgaa Forkølelse, at bestille sig et Par Støvler til Rejsebrug med høje russiske Skafter.

Snart skiltes deres Veje. Andersen fortsatte sin Rejse, Søstrene Manderstjerna vendte tilbage til Rusland.

Først tre Aar efter deres Møde lykkedes det Elisabeth Manderstjerna at opfylde et til Andersen givet Løfte om at skaffe et Puschinmanuskript til hans Haandskriftsamling.

I Forbindelse hermed skrev hun følgende til ham i sit Brev af 13/25 Maj 1865 fra Riga**):

„Højtærede Herr Andersen.

Det er mere end sandsynligt, at De allerede har glemt vort Møde i Pensionatet i Montreux. Hvis Deres Erindring om mig har svigtet, har min Erindring om Dem været desmere trofast, idet jeg udover Bevarelsen af det dybe Minde om Dem maa holde det Løfte, jeg gav Dem, og som i adskillige Aar har redet mig som en Mare. Kan hænde De, naar alt kommer til alt, selv har glemt, at jeg dengang i Montreux lovede Dem en Autograf af vor hædrede talentfulde Digter Puschkin. Denne Autograf har allerede i nogle Maaneder været i min Besiddelse, og idet jeg sender den til Dem, skænker jeg Dem et Vidnesbyrd om stor Hengivenhed og dyb Agtelse. Med stor Møje har jeg skaffet Dem dette Klenodie — Egoismen, som er dybt rodfæstet i mit Hjerte, var lige ved at fornedre mig til at bevare denne Skat for min egen Autografsamling, men Tanken om Dem,

*) H. C. Andersens Dagbog 27/8 1862.

***) Originalen paa Tysk findes i Andersens Haandskriftsamling paa det Kgl. Bibliotek.

kære Andersen, har sejret, og med særlig Glæde overgiver jeg Dem vedlagte gulnede Blad — som er Overbringer af det store Genis Tanker.

Men den Haand, som afstod mig denne Kostbarhed, har udbedt sig en Elskværdighed fra Deres Side, ærede Herr Andersen. Det er en meget *indtagende ung* Dame, min Kusine Fru von Kapnist, født Manderstjerna. Som en af Deres begejstrede Beundrerinder — udbeder hun sig Deres *Fotografi med Deres Navn*. Gaar De ind paa det?

Kunde jeg blot vide, om De endnu har den vageste Forestilling om de tre Søstre, af hvilke den ældste nu skriver til Dem, kunde jeg have Lyst til at sige Dem mere endnu, men da jeg selv er i Tvivl derom — saa modtag min Forsikring om min oprigtige Ærbødighed og taknemmelige Erindring.

Med Højagtelse Deres

Elisa von Manderstjerna.“

„Jeg beder Dem venligst at underrette mig om Modtagelsen af Brevet“.

Paa Omslaget af den i Brevet medsendte Autograf findes en Tilføjelse med E. v. Manderstjernas Haand (paa Tysk) :

„Digteren Puschkins Autograf. Et Blad af Haandskriftsamlingen tilhørende Fru von Kapnist. St. Petersborg 1865“.

Og paa Bagsiden: „Hvis De maatte ønske at eje en Oversættelse af dette Digt, saa vil jeg sende Dem den, saa snart jeg ved, at Originalen er i Deres Hænder.

(Underskrift) : Elisa v. Manderstjerna.

Den 26. Juni 1865 skrev H. C. Andersen i sin Dagbog: „fuldendt mit Brev til Frøken Manderstjerna paa Tysk, men har ikke afsendt det“.

Dette Brev blev først sendt af Sted fra København d. 9. September, og heri skriver han angaaende Tilsendelsen af Puschkin Manuskrriptet :

„Den verdensberømte Puschkins Haandskrift er mig en Skat. Modtag min inderligste Taknemmelighed. De ønsker min Autograf til Fru von Kapnist, jeg oversender hende et lille Digt paa mit Modersmaal...“

Man har ikke her fundet nogen Kopi eller Kladde til dette Digt af Andersen. Men selve Brevet findes i Holger Laage Petersens Privatsamling, som rummer foruden haandskrevne og trykte Tekster næsten alle fremkomne Oversættelser, deriblandt ogsaa de russiske af H. C. Andersens Værker.

I det omtalte Takkebrev til Elisa Manderstjerna dvæler H. C. Andersen ligeledes ved Minderne om den Tid, han og hendes Søstre tilbragte i Montreux. Derefter beretter han om den Rejse, han foretog i Efteraaret 1862 fra Schweiz til Spanien og Portugal, sin Hjemkomst, Begyndelsen af den anden Slesvigske Krig, Kong Frederik d. Syvendes Død og den daværende Kronprins, den senere Frederik den Ottendes Rejse til St. Petersborg efter at Kejserprinsen Nikolaj Alexandrovitch, Prinsesse Dagmars forlovede, var død.

Samtidig giver H. C. Andersen i sit indholdsrige Brev en Oversigt over sine litterære Arbejder i de sidste tre Aar — hvad der vidner om et langt fra afbleget venskabeligt Forhold til hans tidligere russiske Samtaleveninde i Montreux.

HELGE TOPSØE-JENSEN

H. C. ANDERSENS FØRSTE VELYNDERSKE

Enhver Læser af „Mit Livs Eventyr“ husker H. C. Andersens Skildring af Konfirmationsforberedelsen hos Stiftsprovst Stephan Tetsen, hvor den fattige Dreng følte sig uglest og ensom mellem de fine Kammerater; „dog Een her var mig venlig og god, det var en ung Pige, af Confirmanterne, en Frøken T ø n d e r - L u n d, hun blev anset for den fornemste af dem Alle, ... hun alene saae mildt til mig, sagde mig et venligt Goddag, og gav mig endogsaa engang en Rose, og jeg gik hjem, lyksalig, fordi der dog var Een, som ikke oversaae og forskød mig“ (MLE, Udg. 1855, 25—26).

Gustav Ludvig Wad mente, at Andersens Hukommelse her havde svigtet ham; der findes nemlig slet ikke nogen Pige af det Navn blandt de konfirmerede i St. Knuds Kirke („Om Hans Christian Andersens Slægt“, 1905, 13). Forklaringen kom med „Levnedsbogen“, hvori det hedder, at hun „i Odense havde gaaet til Præsten med mig, men blev syg og kom ikke til Konfirmation da“ (S. 59).

Et Par Oplysninger om denne unge Dame, der i Andersens første vanskelige Københavnsaar fik Lejlighed til paa forskellig Vis at støtte ham, vil maaske interessere. De findes i et tysk Privattryk paa Det kgl. Bibliotek, som indeholder hendes Søsters i 1856 forfattede Selvbiografi: „Jugenderinnerungen von Anna Helene Holst geb. Tønder-Lund. Geb. 1800 — gest. 1875“, Hamburg (1905), oversat til Tysk af Fru Holsts Datter Nanna v. d. Hellen. Og de er her suppleret med enkelte Data, fremskaffet paa Rigsarkivet og Landsarkivet i København.

Laura Frideriche Tønder Lund blev født 17. April 1803 i København. Hun var Datter af Kommitteret, fra 1805 Deputeret, i Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet Niels Tønder Lund (1749—1809) og Georgine Catharine Krohg (1774—1819), begge fra Trondhjem. Laura blev efter særlig indhentet Bevilling hjemmedøbt 20. Maj af Holmens Provst, senere Biskop i Viborg

Jens Bloch, hvis Hustru var Moderens Kusine; mellem Fadderne var daværende Etatsraad Ove Malling, Botanikeren, Professor M. Vahl og Grosserer Fr. Tutein. Sin dygtige Far mistede hun tidligt; han var paa Frederik VI.s personlige Opfordring indtraadt som Medlem af den interimistiske Regeringskommission for Norge og forsvandt Januar 1809 paa Vejen hertil med en Sejlbaad fra Løkken, som formentlig blev skruet ned af Isen og forliste totalt. Ved kgl. Resolution af 15. Januar 1810 bevilgedes der (foruden Enkepensionen) „afdøde Etatsraad og Deputeret Tønder Lunds efterladte tvende Døtre af Postpensionskassen en aarlig Pension af 100rd hver saalænge deres Moder lever, og efter hendes Død 200rd aarlig hver; dog saaledes, at denne aarlige Understøttelse aldeles bortfalder saasnart de paa anden Maade vorde forsørgede“ — ∴: indtil de giftede sig.

Da den ældste Datter Helene 12. August 1817 var blevet gift i Lyngby Kirke med Lærer for Prins Frederik Carl Christian (den senere Frederik VII), cand. theol. P. N. Møller Holst, og Parret samme Efteraar skulde flytte til Odense, hvor Prins Christian (VIII) som Fyns Guvernør residerede, fulgte Fru Tønder Lund og Laura med; Familien fik Lejlighed paa Vestergade. Skrøbelig havde Laura allerede været som lille — Søsteren fortæller om tre farlige Tilfælde af Strubehoste, — og nu tvang alvorlig Sygdom hende til at opgive sin Præstegang; „Sie verfiel in Krämpfe und gebrauchte die gewaltsamsten Mittel ohne Erfolg“ (a.S. 37). Men ogsaa udenfor Konfirmationsundervisningen har hun haft Lejlighed til at træffe den mærkværdige Skomagerson; hun „havde hørt mig synge og moret sig over mit dramatiske Talent“ (Levnedsbogen 59). Endnu Sommeren 1819 var hun meget syg.

Da rantes Hjemmet af et uventet haardt Slag. Efter kun to Dages Sygdom døde Fru Tønder Lund i Odense 23. August 1819. Svigersønnen, som søgte Præstekald — han fik ved Aarets Udgang Elmelunde paa Møn —, og Søsteren fulgte Laura til København; hun skulde i Huset hos Admiral Krieger. Hun er kommet til Hovedstaden kort Tid efter, at H. C. Andersen havde gjort sin eventyrlige Entré i København.

Overekvipagemester, Kontreadmiral Johan Cornelius Krieger

(1756—1824) havde i sit andet Ægteskab været gift med Sara Marie Meincke (1777—1809), Fru Tønder Lunds Kusine, og der havde bestaaet et meget nært Venskab mellem de to Familier. Ogsaa efter at han var blevet gift 1811 for tredje Gang (med Anna Cathrine Falbe, 1770—1843), vedblev Admiralen at føle sig som Onkel overfor de to faderløse Pigebørn, og hans nye Hustru var Søster til Fru Tønder Lunds Veninde Engelke Margrethe Colbiørnsen, f. Falbe (1763—1848), Enken efter Højesteretsjustitiarius Christian Colbiørnsen.

Frk. Tønder Lund havde altsaa fornemme og formaaende Forbindelser. Og Andersen var da heller ikke længe om at opsøge hende paa Gammelholm: „Jeg gik til hende, og hun kom til at græde over mig; havde altid følt en underlig Interesse for mit forunderlige Væsen, og det eventyrlige Skridt jeg havde povet, at træde saaledes ud i Verden, som jeg havde gjort. — Hun stak sine Lommepege til mig, skaffede mig ihast hos sine Venner en maanedlig Hjælp og omtalte mig paa det Bedste for alle sine Venner.“ (Levnedsbogen 59—60.) Hende skylder han altsaa, at han blev introduceret hos gamle Fru Colbiørnsen, hvad der førte flere nye Bekendtskaber med sig, helt op til Prinsesse Caroline, Kongens ældste Datter. Paa Andersens „Ærbødig P M“ til ædelmodige Menneskevenner af 2. Juni 1820 (Collinske Saml. 3, Fol.) staar da ogsaa Admiral Krieger opført som første Bidragyder efter Weyse; de følgende Navne: Etatsraad Kirstein og Fru E. M. Colbiørnsen, Konferensraad Falbe, Frøknerne Falbe, endnu et Par Medlemmer af Slægten Krieger, tyder paa den lille Frøkens ivrige Virksomhed. Det var ogsaa hende, der — igen af sine Lommepege — bekostede en rigtigt bogstaveret, læselig Afskrift af „Røverne i Wissenberg“, da Andersen i Marts 1822 indsendte denne Tragedie anonymt til Det kgl. Teater (MLE 51). Og det var derfor kun rimeligt, at han løb op til hende med det Nummer af Liunges „Harpen“ (3. Aarg. No. 32, 9. August 1822), hvor en Scene af Tragedien er optaget, og hvor han første Gang saa sit Navn paa Tryk; han „jubledede af Glæde; hun var barnlig og godmodig, delte den med mig“ (Levnedsbog 74). Det er nok en af de sidste Gange, de har set hinanden.

Søsteren Helene var 28. Marts 1820 kommet som Præstekone til

Hjertebjerg paa Møn og saa ikke meget til Laura i hendes sidste Leveaar. Hun fortæller følgende om hende (S. 38—39):

„Aus Anhänglichkeit an meine Mutter nahmen Admiral Kriegers sie zu sich ins Haus. Dort gebrauchte sie eine magnetische Kur, da der Artz in Odense erklärte, dass keine Medizin ihr genützt hätte. Während zweieinhalb Jahren wurde sie täglich magnetisirt und war clairvoyante. Nach und nach erholte sie sich einigermassen und konnte von Pastor Gutfeld bei Kriegers im Hause konfirmirt werden.

Einen Sommer ist sie hier bei uns in Hjertebjerg gewesen, damals als *Amalia* ganz klein war. Sie war verhältnismässig wohl, aber jeden Tag um ein Uhr verfiel sie in einen magnetischen Schlaf, — wo sie auch sein mochte, auf einem Spaziergang oder in Gesellschaft.

Den folgenden Frühling reiste sie nach Norwegen, wodurch ihr Lieblingswunsch in Erfüllung ging. Sie genoss die Reise sehr und hatte im ersten Jahre viel Freude an dem Aufenthalt auf Munkvold. Aber dann wurde sie wieder krank, verfiel in Krämpfe, wurde gelähmt und litt an Nervenschwäche. Tante Nikoline zog mit ihr nach Drontheim um ärztliche Hülfe nahe zu haben, und pflegte sie mit der grössten Aufopferung und Sorgfalt acht Jahre lang, bis sie, meine letzte Schwester, starb. —

Wir dürfen aber doch diese acht Jahre nicht als unglückliche auffassen. Sie lag immer auf dem Sofa, mitunter einen Tag lang ohne Bewusstsein: aber meistens fühlte sie sich wohl, las viel, stickte, schrieb und war immer beschäftigt. Verwandte und Freunde besuchten sie gern, um sich mit ihr zu unterhalten. Sie war sehr beliebt, sehr fêtiert und galt für ein besonders interessantes, begabtes und gebildetes Mädchen.“

Konfirmationen i Admiral Kriegers Hus fandt ifølge Holmens Kirkebog Sted paa Lauras 19-Aars Fødselsdag 17. April 1822. Samme Sommer var hun hos sin Søster paa Møn, thi Elmelunde Kirkebog nævner Frøken Tønder Lund blandt Fadderne ved Sophie Amalie Holsts Daab i Kirken d. 7. Juli 1822; den lille Nièce var født 31. Maj. Hun maa altsaa være rejst i Foraaret 1823 til Norge og maa være død 1831 eller senest 1832. I de alfabetiske Pensionsregistre i Den almindelige Pensionskassedirektions Arkiv 1816—41 (Rigsarkivet), hvor i Reglen Dødsdag og -Aar er noteret udfor den

Pensionsnydendes Navn, staar der om hende kun det ene Ord: Død. Men Søsteren fortæller i en Fodnote, at den omtalte Tante Nikoline senere ægtede Onkel Rodeberz, der var blevet Enkemand, og kom til Hjertebjerg for at lade sig vie af Pastor Holst. Ifølge Elmelunde Kirkebog holdt Købmand Johan Braack Rodeberz af Flensborg, gl. 60 Aar, Bryllup med Frøken Ane Nicoline Krohg fra Norge, gl. 44 Aar, i Kirken d. 19. September 1832.

Under sin Sommerrejse 1829 havde H. C. Andersen paa Vej til Klinten besøgt Pastor Holsts i Hjertebjerg Præstegaard d. 1. Juli. Siden har han næppe haft Forbindelse med Laura Tønder Lunds Slægtninge.

H. TOPSØE-JENSEN

PERSON-REGISTER

Ved Chr. M. K. Petersen.

- Albanus (d. 303), Englands første Martyr, 26.
- Alexander I (1777—1825), Kejser af Rusland 1801, 60.
- Alexander II (1818—81), Kejser af Rusland 1855, 70.
- Andersen, Anne Marie (d. 1833), H. C. A.s Moder, g. 1805 m. Hans A., 1818 m. N. J. Gundersen, 7—9, 11.
- Andersen, Hans (1782—1816), Fri-skomager, H. C. A.s Fader, 8, 17, 26, 27, 42.
- Andersen, Hans Christian (1805—75), Digter.
- Augustenborg, Hertugen af, se Christian August.
- Augustenborg, Hertuginde af, se Louise Sophie.
- Augustenborg, Hertugens Døtre, se Caroline Amalia, Henriette og Louise Augusta.
- Augustenborg, Hertugens Sønner, se Christian og Frederik.
- Bager, Anna, D. af Oluf B., 23, 30.
- Bager, Margrethe Clausdatter (1536—81), g. 1551 m. Oluf B., 22, 30.
- Bager, Niels Olufsen (ca. 1553—1602), Raadmand, 22, 30.
- Bager, Oluf (Ole) Nielsen, (ca. 1522—1602), Raadmand, 21—23, 28, 30.
- Baggesen, Jens (1764—1826), Digter, 31.
- Bang, Claus Chr. (1778—1855), Kammerraad, Ejer af Nørager, 11, 33.
- Beaulieu-Marconnay, Carl Olivier v. (1811—89), Overhofmester, Friherre, Weimar, 63.
- Beethoven, Ludwig van (1770—1827), tysk Komponist, 62.
- Beldenak, Jens Andersen (d. 1537), Fyns Biskop 1501—29, 14, 19, 26, 28.
- Berg, Claus (d. efter 1532), Billedskærer, 20, 28.
- Bernhard (1792—1862), Prins af Weimar, hollandsk General, 65.
- Bille, Carl Steen Andersen (1828—98), Redaktør, Politiker, 51.
- Bindesbøll, Gotlieb (1800—56), Arkitekt, 56.
- Bloch, Jens (d. 1830), Biskop, 81 f.
- Bobé, Louis (f. 1867), Kgl. Ordens-Historiograf; Dr. phil., 57—78.
- Bournonville, August (1805—79), Balletmester, 54.
- Brahe, Karen (1657—1716), fynsk Adelsdame, 14, 26.
- Brix, Hans (f. 1870), Professor, Dr. phil., 8, 38, 39, 46, 50.
- Brorson, Hans Adolf (1694—1764), Biskop, Salmedigter, 44.
- Brun, Joh. Chr. Constantin (1746—1836), Ejer af Palæ Hjørnet af Bredgade og Dronningens Tværgade, Kbhv., 65.

- Bruun, Johan Jacob (1715—89), Prospektmaler, 30.
- Bryske, Karen (d. 1624), Slumstrup, Enke efter Iver Ovesen Lunge, Tirsbæk, 28.
- Bøgh, Nicolai Seidelin (1843—1905), Forfatter, 51.
- Carl (1744—1836), Landgreve af Hessen-Kassel, 65.
- Carl X Gustaf (1622—60), Konge af Sverige 1654, 20, 28.
- Carl Alexander (1818—1901), Arvestorhertug af Sachsen-Weimar-Eisenach, Storhertug 1853, 59—72.
- Carl August (1758—1828), Storhertug af Sachsen-Weimar-Eisenach, 60, 70.
- Carl August (1844—94), S. af Storhertug Carl Alexander af Sachsen-Weimar-Eisenach, 64, 65.
- Carl Friedrich (1783—1853), Storhertug af Sachsen-Weimar-Eisenach, 63, 65, 66, 70.
- Carlyle, Thomas (1795—1881), engelsk Forfatter, 60.
- Caroline (1793—1881), D. af Kong Frederik VI, Prinsesse, g. 1829 m. Arveprins Ferdinand (1792—1863), 7, 83.
- Caroline Amalia (1826—1901), Prinsesse af Augustenborg, 67, 68.
- Caroline Amalie (1796—1881), f. Prinsesse af Augustenborg, g. 1815 m. Prins Christian (VIII), Dronning 1839, 47, 64.
- Cederfeld de Simonsen, H. V. (1777—1836), Stiftamtmand, 9.
- Christian II (1481—1559), Konge af Danmark 1513—23, 17, 26, 27, 31, 32, 33.
- Christian (VIII) (1786—1848), Prins af Danmark, Konge 1839, 8, 46, 47, 64, 66, 82.
- Christian (1831—1917), Prins af Augustenborg, 67, 68.
- Christian August (1798—1869), Hertug af Augustenborg, 67, 68.
- Christine af Sachsen (1461—1521), g. 1478 m. Kong Hans af Danmark, Dronning 1481—1513, 17, 20, 24, 27.
- Colbiørnsen, Engelke Margrethe, f. Falbe (1763—1848), Gehejmerrådinde, Enke efter Højesteretsjustitiarius Chr. C. (1749—1814), 7, 83.
- Colbiørnsen, Olivia (1795—1877), Hofdame hos Prinsesse Caroline, g. 1825 m. Kammerjunker F. H. Rostgaard v. d. Maase (1800—66), 7.
- Collin, Edvard (1808—86), S. af Jonas C., Student 1821, cand. jur. 1831, Sparekassedirektør 1851, 10, 11, 26, 46, 56, 71, 75.
- Collin, Jonas (1776—1861), Finansdeputeret 1816—48, Medlem af Kgl. Teaters Direktion 1821—29 og 42—49, 9, 11, 12.
- Collin, Louise, se Louise Lind.
- Dagmar (1847—1928), Prinsesse af Danmark, forlovet 1864 med Storfyrst Nikolaj Alexandrovitch (d. 1865), g. 1866 m. Alexander Alexandrovitsch (1845—94, Kejser Alexander III af Rusland 1881), 78.
- Eckermann, Johan Peter (1792—1854), Forfatter, Bibliotekar, Weimar, 63.
- Egloffstein, Julie, Grevinde, 69.
- Elisabeth den Hellige (1207—31), Landgrevinde af Thüringen, g. m. Ludvig IV, Landgreve 1217—27, 60.
- Erik Ejegod (d. 1103), Konge af Danmark 1095, 26.
- Erik Glipping (ca. 1249—86), Konge af Danmark 1259, 26.

- Erik Lam (ca. 1100—46), Konge af Danmark 1137, 17, 27.
- Erik af Pommern (ca. 1382—1459), Konge af Danmark 1396, 28.
- Falbe, Carl Vigant (1743—1826), Konferensraad, Justitiarius, 83.
- Falbe, Christiane Ludovica (1768—1848), Søster til Fru E. M. Colbiørnsen, 83.
- Falbe, Wilhelmine Ulrikke (1782—1858), Søster til foregaende, 83.
- Frands (d. 1511), Prins, S. af Kong Hans, 17, 27.
- Franz Joseph (1830—1916), Kejser af Østrig 1848, 70.
- Frederik II (1534—88), Konge af Danmark 1559, 21, 22, 28, 30.
- Frederik IV (1671—1730), Konge af Danmark 1699, 21, 28.
- Frederik VI (1768—1839), Konge af Danmark 1808, 7, 82, 83.
- Frederik (VII) Carl Christian (1808—63), Prins, Konge af Danmark 1848, 78, 82.
- Frederik (VIII) (1843—1912), Kronprins, Konge 1906, 78.
- Frederik (1829—80), Prins af Augustenborg, 67, 68.
- Friedrich Wilhelm IV (1795—1861), Konge af Preussen 1840, 54.
- Galster, J. Georg (f. 1889), Museumsinspektør, 28.
- Goethe, Alma (1827—44), J. W. G.s Sønnedatter, 59.
- Goethe, Johann Wolfgang (1749—1832), tysk Digter, 30, 59, 60, 62, 63, 65, 70, 72.
- Goethe, Otilie, f. v. Pogwisch (1796—1872), J. W. G.s Svigerdatter, g. 1817 m. August G. (1789—1830), 59.
- Goethe, Walter v. (1818—85), J. W. G.s Sønneson, Komponist, 59.
- Goethe, Wolfgang v. (1820—83), J. W. G.s Sønneson, Digter, 59.
- Goldschmidt, Otto (1829—1907), Pianist, 53.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1783—1872), Præst, Digter, 30, 41, 42.
- Guldberg, se Høegh-Guldberg.
- Gundersen, Niels Jørgensen (1787—1822), H. C. A.s Stiffader, 8.
- Gutfeld, Frederik Carl (1761—1823), Provst, 84.
- Gutzkow, Karl (1811—1878), tysk Forfatter, 70.
- Gyldenstjerne, Knud Henriksen (d. 1560), Fyns Biskop 1529, 26.
- Hanck, Johan Henrik Trützschler (1776—1840), Adjunkt, 12, 19, 30.
- Hans (1455—1513), Konge af Danmark 1481, 17, 20, 24, 27.
- Hansen, Anders (ca. 1751—1827), Skomagervend, H. C. A.s Farfader, 8.
- Hansen, Anne Cathrine Nommensdatter (1745—1822), g. 1781 m. Anders H., 8, 11.
- Hartmann, Johan Peter Emilius (1805—1900), Komponist, 56, 69.
- Hatt, Harald (f. 1891), Landsarkivar, 31—33.
- Hebbel, Friedrich (1813—63), tysk Digter, 60.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831), tysk Filosof, 38.
- Heiberg, Johan Ludvig (1791—1860), Forfatter, 38—41.
- Heiberg, Johanne Luise, f. Pätges (1812—90), Skuespillerinde, g. 1831 m. Forfatteren J. L. H., 70.

- Heimer, Astri Ebba Sofia (f. 1889), svensk Forfatterinde, 48, 50, 55.
- Hellen, Nanna v. d., D. af Anna Helene Holst, 81.
- Helweg, Hjalmar (f. 1886), Professor, Dr. med., 50, 52, 53.
- Hempel, Søren (1775—1844), Kancel-liraad, Avisudgiver, 11, 20, 28.
- Henriette (1833—1917), Prinsesse af Augustenborg, g. 1872 m. Dr. med. J. F. A. v. Esmarch, 67, 68.
- Hermann (d. 1217), Landgreve af Thüringen 1190, (Sangerkrigen paa Wartburg 1207), 60.
- Heyse, Paul Johann Ludwig (1830—1914), tysk Novelleforfatter, 59.
- Holst, Anna Helene, f. Tønder-Lund (1800—75), g. 1817 m. P. N. M. H., 81—85.
- Holst, P. N. Møller (1784—1872), Sognepræst, 82, 85.
- Holst, Sophie Amalie Møller (f. 1822), D. af P. N. M. H., 84.
- Høeg, Eiler (f. 1880), Læge, 10.
- Høeg, Tage (f. 1900), Rektor, 33.
- Høegh-Guldberg, Christian (1777—1867), Oberst, senere Generalløjtnant i Rytteriet, 8, 9, 10.
- Ingemann, Bernhard Severin (1789—1862), Digter, 38, 48, 70.
- Iversen, Christian Henrik (1748—1827), Bogtrykker, Avisudgiver, 8, 22, 23, 28.
- Iversen, Kirstine Marie, f. Nielsen (1767—1837), g. 1786 m. C. H. I., 10, 11.
- Jacobsen, Jens Peter (1847—85), Forfatter, 44.
- Jastrau, Henrik Mathias (1797—1867), Amtstuefuldmægtig, Kammerassesor, 31, 33.
- Jerichau, Jens Adolf (1816—83), Billedhugger, 69.
- Kapnist, Catharina, f. Manderstjerna (f. 1839), 77.
- Kapnist, P. J. (f. 1830), Greve, 75.
- Karen Marie (1799—1846), H. C. Andersens Halvsøster, D. af Pottemager-svend Daniel Jørgensen Rosenvinge (1773—1849), 50.
- Kingo, Thomas (1634—1703), Biskop, Salmedigter, 24, 30.
- Kirstein, Ernst Philip (1759—1834), Etatsraad og Deputeret, 83.
- Knud den Hellige (ca. 1040—86) Konge af Danmark 1080, 15, 17, 26, 27.
- Krieger, Anna Cathrine, f. Falbe (1770—1843), g. 1811 m. Kontreadmiral J. C. K., 83.
- Krieger, Johan Cornelius (1756—1824), Kontreadmiral, 82—84.
- Krohg, Ane Nicoline (f. ca. 1788), g. 1832 m. J. B. Rodeberz, 84—85.
- Laage-Petersen, Holger (f. 1885), Gros-serer, 78.
- Lahde, Gerhard Ludvig (1765—1833), Kobberstikker, 30.
- Lassen, Eduard (1830—1904), Kom-ponist, 62.
- Lewald, Fanny (1811—89), tysk Forfatterinde, 60.
- Lind, Jenny (1820—87), svensk Sangerinde, g. 1852 m. Otto Goldschmidt, 47—56, 65.
- Lind, Louise, f. Collin (1813—98), D. af Jonas C., g. 1840 m. Auditor W. L., (1807—91), 52, 55.
- Lindved, Andreas Roesteen (d. 1817), Borgmester, 28.
- Liszt, Franz v. (1811—86), ungarsk Klavervirtuos, Komponist, 59, 62, 63, 69, 70.

- Liunge, A. P. (1798—1879), Udgiver af Kjøbenhavnsposten, 83.
- Louise Augusta (1824—72), Prinsesse af Augustenborg, 67, 68.
- Louise Sophie, f. Komtesse Dannekiold-Samsøe (1796—1867), g. 1820 m. Hertug Christian August af Augustenborg, 67, 68.
- Lund, Troels (1802—67), Teatermaler, 39.
- Luther, Martin (1483—1546), Reformator, 59.
- Maar, Jacob (1761—1824), Godsforvalter, Elvedgaard, 33.
- Maar, Louise Cathrine, f. Aagaard (1773—1855), g. m. Jacob M., 31, 33.
- Magnus, Eduard (1799—1872), tysk Maler, 49.
- Maikov, Leonid Nikolajevitsch (1839—1900), russisk Litteraturhistoriker, 75.
- Malling, Ove (1747—1829), Etatsraad, historisk Forfatter, 82.
- Manderstjerna, Alexandra (1836—1913), g. 1863 m. østrigsk Felttøjmester, Friherre Josef v. Døpfner, 75—78.
- Manderstjerna, Elisabeth (1821—1904), 75—78.
- Manderstjerna, Karl Frederik (1785—1826), russisk Infanterigeneral, 75.
- Manderstjerna, Wilhelmine (1841—1921), g. 1872 m. Kaptajn Paul Hermann v. Heyden, 75—78.
- Margrete (1353—1412), Dronning af Danmark 1387, 24.
- Marie Paulovna (1786—1859), g. m. Carl Friedrich af Sachsen-Weimar-Eisenach, Storhertuginde, 60, 63, 65.
- Marsvin, Jørgen (d. 1524), Rigskansler, 24, 30.
- Marsvin, Jørgen (ca. 1527—81), Rigsraad, 24, 30.
- Meincke, Sara Marie (1777—1809), Kontreadmiral J. C. Kriegers 2. Hustru, 83.
- Meisling, Simon Sørensen (1787—1856), Rektor i Slagelse 1822—26, i Helsingør 1826—39, 9, 11, 24, 30.
- Michelsen, William (f. 1913), cand. mag., 35—56.
- Molbech, Christian (1783—1857), Historiker og Litteraturhistoriker, 10, 38.
- Molière, Jean Baptiste Poquelin (1622—73), fransk Komediedigter, 30.
- Müller, Friedrich v. (1779—1849), Kansler, Weimar, 63.
- Müller, Ludvig Christian (1806—51), Præst og Seminarieførstander, 9, 30.
- Møller, Poul Martin (1794—1838), Digter, 43.
- Napoleon I (1769—1821), fransk Kejser 1804, 27.
- Nikolaj Alexandrovitsch (1843—65), S. af Alexander II, Kejserprins, 78.
- Nyerup, Rasmus (1759—1829), Universitetsbibliotekar, 11, 22.
- Paul I (1754—1801), Kejser af Rusland, 60.
- Petersen, Christian Mathias Knud (f. 1869), fhv. Museumsinspektør, 7—12, 26—30.
- Pletnef, P. A. (1792—1862), russisk Kritiker, 75.
- Plum, Frederik (1760—1834), Fyns Biskop 1811, 9.
- Puschkin, Alexander Sergejevitsch 1799—1837), russisk Digter, 75—78.
- Puschkin, Leo (1805—52), Kaptajn, Broder til Alexander P., 75.

- Rantzau-Breitenburg, Conrad (1773—1845), Greve, Gehejmestatsminister 1831, 46, 47.
- Riisbrig, Thomas Brodersen (d. 1665), Borgmester, Odense, 1649, 28.
- Rodeberz, Johan Braack (f. ca. 1772), Købmand, 85.
- Rosenkilde, Christen Niemann (1786—1861), Skuespiller, Kgl. Teater, 30.
- Rubow, Paul V. (f. 1896), Professor, Dr. phil., 50.
- Schiller, Johann Christoph Friedrich v. (1759—1805), tysk Digter, 60, 62, 65, 70, 72.
- Schwind, Moritz v. (1804—71), Historiemaler, 60.
- Skræp, Henrik (d. 1535), Skrædder, 16, 27.
- Sophie, f. Prinsesse af Nederlandene (1824—97), g. m. Arvestorhertug Carl Alexander, Sachsen-Weimar-Eisenach, 60, 62, 63, 64, 65.
- Tegnér, Esaias (1782—1846), svensk Digter, 38.
- Tetens, Stephan (1773—1855), Sognepræst i Odense 1812—19, Biskop over Ribe Stift, siden over Als og Ærø, 18, 27.
- Thorvaldsen, Bertel (1768—1844), Billedhugger, 65.
- Topsøe-Jensen, Helge (f. 1896), Bibliotekar, Dr. phil., 75, 79—85.
- Tutein, Friederich Johan (1757—1853), Grosserer, 82.
- Tønder-Lund, Georgine Catharine, f. Krohg (1774—1819), g. m. Niels T.-L., 81—84.
- Tønder-Lund, Laura Frideriche (1803—31 eller 32), D. af Niels T.-L., 81—85.
- Tønder-Lund, Niels (1749—1809), Etatsraad, Deputeret, 81—82.
- Vahl, Martin (1749—1804), Professor, Botaniker, 82.
- Vedel Simonsen, Claus (1750—1832), Godsejer, Kancelliraad, 33.
- Vedel Simonsen, Lauritz Schebye (1780—1858), Godsejer, Historiker, 24, 31—33.
- Vliet, Wassilij van der (f. 1868), russisk Senator, 73—78.
- Voigt, Riborg (1806—83), g. 1831 m. P. J. Bøving (1799—1885), 11, 52.
- Voss, Richard (1851—1918), tysk Forfatter, 59.
- Wad, Gustav Ludvig (1854—1929), Landsarkivar, 8, 28, 81.
- Wagner, Richard (1813—83), tysk Komponist, 59.
- Wedel-Heinen, Preben Gregers Carl (f. 1904), Stamhusbesidder, 33.
- Wegener, Caspar Frederik (1802—93), Historiker, Gehejmearkivar, 67.
- Weyse, Christoph Ernst Frederik (1774—1842), Komponist, 83.
- Wieland, Christoph Martin (1733—1813), tysk Digter, 70.
- Wildenbruch, Ernst Adam v. (1845—1909), tysk Forfatter, 59.
- Wittgenstein, Jeanne Elisabeth Carolyne (f. ca. 1819), Fyrstinde, D. af en polsk Godsejer Iwanowski, g. m. den russiske Fyrst Nikolai Sayn-Wittgenstein, 70.
- Wulff, Henriette (1804—58), D. af Kontreadmiral P. F. W. (1774—1842), 52.

Oehlenschläger, Adam (1779—1850), Ørsted, Sophie (1821—89), D. af
Digter, 26, 43, 68. H. C. Ø., g. m. Stiftamtmand Fred.
Ørsted, Hans Christian (1772—1851), Chr. Dahlstrøm, (1815—94), 52.
Fysiker, 68 f.

INDHOLDSFORTEGNELSE

H. C. Andersen: Brudstykke af en Udflugt i Sommeren 1829 — Odense og dens Omegn — Med Indledning og Noter ved Chr. M. K. Petersen ...	Side 5
Harald Hatt: H. C. Andersen og Vedel Simonsen	„ 31
William Michelsen: Symbol og Ide i „Snedronningen“	„ 35
Louis Bobé: H. C. Andersen og Weimar	„ 57
W. van der Vliet: H. C. Andersens Puschkinautograf. Søstrene Manderstjerna	„ 73
Helge Topsøe-Jensen: H. C. Andersens første Velynderske ...	„ 79
Person-Register ved Chr. M. K. Petersen	„ 87

H. C. ANDERSEN SAMFUNDET

har paa Ejnar Munksgaards Forlag tidligere udgivet følgende Bind af

ANDERSENIANA

1933. Vol. I.

H. C. Andersen og Odense 1866—1875.

Ved Chr. M. K. Petersen og Svend Larsen.

136 Sider

Kr. 6.00

1934. Vol. II.

H. G. Olrik:

Om Personer af H. C. Andersens mødrene Slægt.

Eiler Høeg:

Af og om H. C. Andersen i Illustreret Tidende.

108 Sider

Kr. 5.50

1935. Vol. III.

H. C. Andersen:

Tre udfuldførte historiske Digtninge.

Ved Tage Høeg.

120 Sider

Kr. 5.50

1936. Vol. IV.

H. C. Andersens Dagbog fra hans sidste Slagelse-Aar 1825-26.

Ved H. G. Olrik.

178 Sider

Kr. 7.50

1937. Vol. V.

H. C. Andersen paa Holsteinborg. Blade af et Venskabs Historie.

144 Sider

Kr. 7.50

Første Halvbind.

1938. Vol. VI.

H. C. Andersen paa Holsteinborg. Blade af et Venskabs Historie.

Ved H. Topsøe-Jensen.

192 Sider

Kr. 8.00

Andet Halvbind.

1939. Vol. VII.

H. C. Andersen og hans Odense Venner i Familierne Iversen og Hanck.

Ved Eiler Høeg.

H. C. Andersen som Ansøger og H. C. Andersens sidste Vilje.

Ved E. Marquard.

104 Sider

Kr. 5.50

H. C. Andersen Samfundets Medlemmer faar Anderseniana udleveret gratis. Medlemsbidraget er 5 Kr. aarlig.

INDMELDELSER

i H. C. Andersen Samfundet modtages af Formanden, Museumsinspektør
Chr. M. K. Petersen, Odense.

Er man bosat i København, kan man indmelde sig i Københavns-
afdelingen, hvis Formand er Redaktør *Carl Behrens*.